

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ČETNICTVO A KRIMINÁLNÍ ČINNOST NA JINDŘICHOHRADECKU V LETECH
1918-1938

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Rauchová, Ph.D.

Autor práce: Petr Kolařík

Studijní obor: Historie

Ročník: 3.

2018

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Ve Studené 23. července 2018

Poděkování

Rád bych poděkoval především vedoucí mé bakalářské práce, PhDr. Jitce Rauchové, Ph.D. za její odbornou pomoc, cenné rady, připomínky a trpělivost. Dále bych chtěl poděkovat všem, kteří mi jakýmkoliv způsobem pomohli.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá československým četnictvem v mikroregionu Jindřichův Hradec a Kunžak v době první Československé republiky. Cílem práce je představit každodennost tamějšího četnictva, jeho personální složení a páchanou kriminální činnost. První kapitola se věnuje historii četnictva od starověkých a středověkých základů do vlády rodu Habsburků. Následující kapitola popisuje organizaci, vzdělávání a vykonávání služby v nově vzniklém Československém státě. Třetí kapitola se zabývá krajinným, kulturním a politickým prostředím v obou sledovaných oblastech. Jádrem práce je poslední čtvrtá kapitola, která zobrazuje činnost jindřichohradeckého četnictva, kriminální činnost a srovnává obě četnické stanice.

Annotation

This bachelor thesis deals with Czechoslovakian gendarmerie in the microregion Jindřichův Hradec and Kunžak at the time of the first Czechoslovak Republic. The aim of the thesis is to introduce the everyday life of the gendarmerie, its personnel composition and criminal activity. The first chapter deals with the history of gendarmerie from the ancient and medieval foundations to the Habsburg government. The following chapter describes the organization, training and performance of the service in the newly established Czechoslovak State. The third chapter deals with the landscape, cultural and political environment in both areas. The core of the thesis is the last fourth chapter, which shows the activities of the Jindřichův Hradec gendarmerie, criminal activity and compares both gendarmes.

Obsah

ÚVOD.....	7
1. POČÁTKY ČETNICTVA.....	11
1.1. HISTORIE	11
1.2. POJMENOVÁNÍ ČETNICTVA.....	15
2. ČETNICTVO ZA PRVNÍ REPUBLIKY (1918 – 1938).....	17
2.1. PŘEVZETÍ ČETNICTVA.....	17
2.2. ORGANIZACE ČETNICTVA.....	20
2.3. VZDĚLÁVÁNÍ ČETNICTVA A PŘIJÍMÁNÍ NOVÝCH UCHAZEČŮ.....	22
2.4. VYKONÁVÁNÍ ČETNICKÉ SLUŽBY	24
3. JINDŘICHOHRADECKO	26
3.1. JINDŘICHŮV HRADEC A OKOLÍ	26
3.2. KUNŽAK A OKOLÍ.....	28
4. ČETNICTVO NA JINDŘICHOHRADECKU.....	31
4.1. ČETNICKÁ STANICE JINDŘICHŮV HRADEC.....	31
4.2. ČETNICKÁ STANICE KUNŽAK	40
4.3. SROVNÁNÍ ČETNICKÝCH STANIC V JINDŘICHOVĚ HRADCI A KUNŽAKU.....	44
ZÁVĚR.....	47
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	49
SEZNAM PŘÍLOH	52

Úvod

Problematicke prvorepublikového četnictva se v poslední době dostává zvýšené pozornosti, avšak je stále nepříliš zpracovaným tématem. Odborné, populárně naučné publikace a studie se zaměřují především na vylíčení dějinného vývoje četnictva, na dílčí záležitosti týkající se četnické služby či na konkrétní fungování četnického sboru v jednotlivých regionech.

Do poslední zmiňované kategorie se řadí i tato předkládaná práce, která má za cíl představit působení československého četnictva, jeho personální složení a spáchanou kriminální činnost v letech 1918-1938 na Jindřichohradecku.

Jelikož je oblast Jindřichohradecka vcelku rozsáhlá, bylo nutné si pro své bádání určit reprezentativní vzorky. Tento termín je proto v textu používán pro označení města Jindřichův Hradec, obce Kunžak a jejich blízkého okolí. Tato dvě území jsou od sebe vzdálená přibližně 16 km, nacházejí se v těsné blízkosti rakouských hranic a četnické stanice zde existovaly již před založením Československé republiky. Obě oblasti také leží v podobné geografické krajině obklopeny rybníční sítí a lesními komplexy. Z důvodu dochování velkého množství materiálu ke zdejším četnickým stanicím, podobností obou měst, ale i rozdílnosti z hlediska počtu obyvatel a průmyslového charakteru jsou vybrána tato města.

Období od vyhlášení Československé republiky, 28. října 1918, do podepsání Mnichovské dohody na konci září 1938 je zvoleno z toho důvodu, že se jedná o důležité mezníky jak Československé republiky, tak i četnictva. V prvním případě tkví význam například v záležitostech administrativy, kontinuity a diskontinuity s rakousko-uherským právním řádem a národnostním složením četnického sboru. Ve druhém případě se napjaté poměry před mnichovskými událostmi promítají do trestné činnosti a přestupků a samotná Mnichovská dohoda pak znamená faktický rozpad první Československé republiky.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. Úvodní kapitola obsahuje podkapitolu věnovanou obecným dějinám četnického bezpečnostního sboru, a to již od jeho prapůvodu v dobách starověku a středověku, dále jeho samotný vznik během Velké francouzské revoluce a vývoj za vlády habsbursko-lotrinské dynastie. Následující podkapitola analyzuje a porovnává termín „četnictvo“.

Ve druhé kapitole je nastíněna a vysvětlena složitá situace, která se týká převzetí rakouského četnictva do správy nově vzniklého československého státu. V dalších podkapitolách je popsána organizace a postavení četnictva v rámci bezpečnostního aparátu státu, vzájemné vztahy, podřízenost a pravomoci jednotlivých instancí. Československý stát si dal velice záležet na tom, aby bezpečnostní službu vykonávali vzdělaní příslušníci. A proto zde fungoval propracovaný systém školství pro četnictvo, z něhož lze vysledovat, jak měl vypadat ideální obraz četníka. Tato kapitola je zakončena popisem, jak mohla vypadat četnická služba, co bylo její náplní a jakými základy, povinnostmi, ale i právy četník disponoval.

Nejdůležitějšími částmi práce jsou třetí kapitola, která zachycuje nástin politických, kulturních, společenských dějin Jindřichova Hradce a Kunžaku, a především čtvrtá kapitola, jež je zároveň poslední. Ta se zabývá fungováním jindřichohradeckého četnictva. Konkrétně personálním složením obou četnických stanic, jež je doplněno krátkými medailonky staničních velitelů, dále pochůzkovými obvody, ve kterých četníci dohlíželi na dodržování zákonů, bezpečnosti a pořádku a analýzou kriminální činnosti ve sledované oblasti. Celá kvalifikační práce je zakončena porovnáním obou zmiňovaných stanic.

K výzkumu jindřichohradeckého četnictva je čerpáno především z archivních pramenů uložených ve fondu „Četnické stanice v okrese Jindřichův Hradec“, který se nachází ve státním okresním archivu Jindřichův Hradec. Tento fond zahrnuje prameny týkající se tří okresních velitelství, čtyř pohraničních kontrolních stanic, jedné pohraniční kontrolní silniční pasové stanice, jednoho pohraničního oddílu a osmnácti četnických stanic. Co se týče konkrétních dochovaných pramenů, jsou zde uloženy staniční služební knihy, které se povinně vedly a svým charakterem se řadí mezi úřední knihy. Vypovídající hodnota těchto pramenů spočívá hlavně v poznání chodu četnické stanice, personální skladby stanice a uskutečněné kriminální činnosti. Kromě nich se zde nacházejí spisy (podací protokoly, služební rozkazy a hlášení,...) a v několika případech také pamětní prameny, tzv. památníky. Tento dokument je rozdělen do pěti částí. První je záznam o zřízení a umístění velitelství, kam se zapisovala lokalita sídla a časové rozmezí pobytu. Dále následovala část se seznamem nejbližše představených velitelů, včetně informací o hodnosti a délce služby. Třetí a čtvrtá část se týká seznamu velitelů stanic, respektive podřízeného mužstva. Do poslední části památníku se zapisovaly nejdůležitější události, které se odehrály buď v celorepublikovém, nebo regionálním měřítku. Pro studium četnické stanice v Jindřichově Hradci jsou k dispozici staniční

služební knihy let 1914-1916 a 1933-1944, podací protokol důvěrný 1939-1940 a pro získání některých informací je možné využít také památník okresního četnického velitelství Jindřichův Hradec, který je ale prozatím nezařazen. Pramenný základ pro výzkum kunžatecké stanice je o poznání objemnější. K dispozici jsou služební knihy let 1918-1920, 1926-1928, 1933-1945, podací protokoly 1923-1942 a také památník, který se začal psát od vzniku Československé republiky a mapuje události až do konce druhé světové války.

K hlubší analýze jindřichohradeckého četnictva je nezbytné využít také archivní materiál v Národním archivu v Praze. Zde se nachází rozsáhlý fond „Zemské četnické velitelství v Praze“, v němž se dají dohledat různé rozkazy, personální a pensijní spisy jednotlivých řadových četníků. Využit byl i podobně objemný archivní fond „Generální velitel četnictva“, který obsahuje spisy týkající se inspekčních cest po jednotlivých útvarech, včetně zpráv o situaci na stanicích, jakož i personální spisy četnických důstojníků.

Pro doplnění informací a porovnání faktů je dále užito některých vydaných pramenů. Jedním z nich je *Kalendář československého četnictva*, jež je k dispozici online na webových stránkách Muzea Policie ČR. Byl určen přímo pro příslušníky četnictva, kteří v něm například našli užitečné informace k výkonu své služby (přehled měř a vah, svátky, kalendář, apod.), dále úplnou strukturu četnictva (včetně jmen příslušníků jednotlivých stanic), zprávy o zemřelých četnících apod. Jak měl vypadat život četníků v kasárnách během služby i mimo ni mohou dokreslit *Kasární předpisy pro četnictvo*, které se vyjadřovaly téměř ke všem záležitostem od ubytování kuchařek počínaje přes soukromý nábytek, budíček, večerku, vzdálení se z kasáren a smuteční či slavnostní výzdoby kasáren konče. Pro přehlednost zákonů o četnictvu, předpisů a povinností byla v roce 1923 vydána například příručka *Sbírka četnických předpisů*, kterou sestavili Oldřich Pinkas a Josef Erhart.

Hlavním literárním zdrojem pro získávání faktografických informací o dějinách četnictva a jeho organizaci je třídílná publikace *Dějiny policie a četnictva*, kterou napsali Pavel Macek a Lubomír Uhlíř a která vycházela postupně v letech 1997, 1999 a 2001. Počátkům četnictva v Čechách se věnuje také starší studie historika Františka Roubíka z roku 1939. Novější publikací, která vyšla v roce 2016 a která se z části věnuje dějinám bezpečnostních sborů a především regionální problematice, je práce Ondřeje Koláře s názvem *Státní pořádkové složky na Chebsku v době první Československé republiky*.

Užitečnou prací k dané problematice je také publikace Michala Dlouhého *Století četnické kriminalistiky* z roku 2014, které nechybí dobrý poznámkový aparát.

Kromě výše zmíněné publikace je Michal Dlouhý autorem dalších knih. Jedná se především o povídky z četnického prostředí, které jsou spíše popularizačními, než odbornými pracemi. Ze série těchto povídek stojí za pozornost kniha *Četnické trampoty*, která obsahuje řadu příběhů ze života četníka Karla Macharta a z níž se dá poznávat každodenní četnický život.

V podobném duchu se nese i další publikace *Vzpomínky* z roku 2002, věnována osobním zkušenostem získaných během četnické služby. Jedná se o paměti četníka Františka Fary, který sloužil v německém pohraničí v Trutnově a zažil i dobu Protektorátu. František Fara psal knihu již v pokročilém věku. Většina povídek je psána retrospektivně a tudíž je nutné je brát s rezervou.

Na četnické téma vzniklo v nedávné době několik zajímavých kvalifikačních prací. Za zmínku stojí bakalářská práce Michala Suchého zaměřená na historii vzdělávání četnictva a policie Československé republiky, rigorózní práce Martina Klečackého, která se zabývá složitou situací při převzetí rakouského četnictva a disertační práce Jaroslavy Kacetlové na téma budování četnického sboru v Československu. Velmi pěkně pojatou prací, která zahrnuje obecné dějiny četnictva i analýzu konkrétního regionu, je bakalářská práce Miroslavy Breburdové s názvem *K historickému vývoji a písemnostem četnických stanic Čerčany a Červený Újezd v 1. polovině 20. století*.

Cílem mé bakalářské práce není popsat dějiny instituce, avšak pro lepší orientaci v následném textu se objevuje nástin historie četnictva a jeho organizace formou úvodní kompilační kapitoly. Úmyslem není ani podat detailní shrnutí jindřichohradeckého četnictva, nýbrž poznat každodennost četnických mužstev v mikroregionu Jindřichův Hradec a Kunžak. Stranou zájmu nezůstává ani načrtnutí uskutečňované kriminální činnosti v dané oblasti, jakým způsobem doléhala na četníky a jak se s ní museli vypořádávat. Záměrem je také poznat osobní příběhy jednotlivých četníků, jejich kariéry, vztah ke službě a charakterové vlastnosti. Jelikož je problematika četnictva čistě mužskou záležitostí, překládaná práce se snaží přispět k dějinám mužů a autorit. Text je zakončen komparací dvou četnických stanic, které se nachází ve stejném kraji, ve vzájemné blízkosti a v podobné krajině.

1. Počátky četnictva

1.1. Historie

První náznaky vytváření bezpečnostních složek, které měly udržovat bezpečnost, pořádek a připomínají tak policii a četnictvo, spadají již do doby antických států. V Athénách měli ve 4. století př. n. l. vykonávat pořádkovou službu skytští lučištníci. Podobnou činnost měly ve starém Římě na starost městské kohorty (cohortes urbanae) a městští hasiči (cohortes vigilum).¹

Již od dob starověku a středověku docházelo k situacím, v nichž buď panovník, šlechta, anebo města, každý ve své sféře vlivu, zajišťoval výkon bezpečnosti. Zprvu museli sami měšťané hlídat dodržování pořádku, městské vězení, pronásledovat zloděje a lupiče v okolí města, chránit hradby. To však nebylo příliš účinné, jelikož se měšťané museli kromě bezpečnostní služby také paralelně věnovat své živnosti. Proto města raději vynakládala značné prostředky na profesionální složky.²

V této době došlo k vyhranění dvou typů bezpečnostních uskupení. První zajišťovalo bezpečnost ve městě a také na území, které k němu patřilo. Bylo předchůdcem pozdějšího policejního sboru. Druhá skupina dohlížela na bezpečnost na silnicích, cestách. Ty byly důležité nejen kvůli dopravě samotné, ale také kvůli obchodnímu charakteru, a proto je ohrožovali lupiči a bandité. Složky, které byly namířeny proti nim, se považují za zárodek četnictva.³

Vznik moderního četnictva sahá do dob Velké francouzské revoluce, tedy do konce 18. století a vzniká právě ve Francii. Ještě před revolucí, od počátku 17. století téměř do vypuknutí Francouzské revoluce, působilo původní francouzské četnictvo jako ochranka krále a elitní vojsko panovnického dvora. V 70. letech 17. století vznikly četnické jednotky s širší územní působností, byly ale zrušeny před začátkem revoluce a během ní nahrazeny národním četnictvem (gendarmerie nationale). Jeho úkolem bylo v době míru udržovat bezpečnost a pořádek v zemi. V případě vypuknutí války mělo být začleněno do armády, kde dohlíželo na bezpečnost (práce dnešní vojenské policie) nebo v případě potřeby bojovalo.⁴

---

¹ Pavel MACEK – Lubomír UHLÍŘ, Dějiny policie a četnictva I. Habsburská monarchie (1526-1918), Praha 1997, s. 10.

² Tamtéž, s. 11.

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž, s. 12.

Významnou událostí pro další vývoj četnictva se stalo uchopení státní moci Napoleonem Bonapartem roku 1799. Napoleon během své vlády dokázal nejen úspěšně rozšiřovat francouzské území, ale také se mu podařilo zdokonalit četnictvo. Z nově dobytých oblastí si Napoleon I. vytvořil vazalská království, ve kterých fungovala stejná státní správa včetně četnických složek. Pro Rakouské císařství, respektive Rakousko-Uhersko a později pro Československou republiku bylo důležité, že jednou z oblastí, kde bylo četnictvo nasazeno, se stala roku 1805 Lombardie, jež byla součástí napoleonského Italského království. Po Vídeňském kongresu, konaném v letech 1814-1815, se právě toto severní teritorium Itálie stalo součástí habsburské monarchie. Kromě tamějších vojenských jednotek, které začlenily do rakouské armády, převzalo Rakouské císařství i četnictvo. Četnický pluk v Lombardii, tzv. „Gendarmerie-Regiment“, čítal více jak tisíc mužů. Představovala ho pěší i jízdní družstva. Vnitřně byl členěn na eskadrony, křídla, čety, sekce a brigády. Funkce zůstávala nezměněná. Jeho úkolem bylo v Lombardii a Jižním Tyrolsku udržovat veřejný pořádek a bezpečnost. V době války působil jako vojenská policie.⁵

Zlomovým bodem nejen v pokračování vývoje četnictva byl revoluční rok 1848 a rok 1849, kdy došlo k řadě národních povstání v monarchii. Pokusy o revoluci byly neúspěšné, a to i kvůli vojenské pomoci ruského cara Mikuláše I. Nový císař František Josef I. si však uvědomoval, že musí dojít k upevnění moci. Proto nejprve došlo v roce 1849 k vytvoření dočasného „Četnického pluku pro Uhry“ podle lombardského vzoru. Jednalo se o první oficiální krok k rozšíření četnictva po celé monarchii.⁶ Tento krok sklidil kladnou odezvu. Ve stejném roce inicioval ministerský předseda Felix, princ ze Schwarzenbergu, zřízení komise k posouzení využitelnosti lombardské organizace četnictva na území celé monarchie.⁷ Z poznatků komise sestavil ministr vnitra Alexander Bach návrh k založení četnictva po celé monarchii. Předložený návrh na vytvoření zemského četnictva František Josef I. schválil a otevřel tak cestu k vytvoření zákona o četnictvu, který byl vydán v lednu 1850. V něm byl četnický sbor definován jako vojensky spravovaný oddíl a součást c. k. armády.⁸ Kvůli vykonávání služeb ve vícero oblastech se zodpovídal ministerstvu války a také ministerstvu vnitra. Nejvyšším

---

⁵ Michal DLOUHÝ, Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky, Cheb 2014, s. 12.

⁶ P. MACEK – L. UHLÍŘ, Dějiny policie I., s. 64.

⁷ M. DLOUHÝ, Století, s. 12.

⁸ P. MACEK – L. UHLÍŘ, Dějiny policie I., s. 64.

představitelem sboru byl generální inspektor četnictva. V této době jím byl jeden ze strůjců tzv. „Bachova absolutismu“ – Johann Franz baron Kempen von Fichtenstamm.

Na počátku 50. let 19. století se četnictvo skládalo ze šestnácti pluků v celé monarchii. Jednotlivým plukům bylo přiděleno pořadové číslo a název místa působnosti. V Čechách působil četnický pluk s č. 2 (Gendarmerie-Regiment Nr. 2 für Böhmen) a na území Moravy a Slezska pluk č. 3 (Gendarmerie-Regiment Nr. 3 für Mähren und Schlesien).⁹

Roku 1854 se počet pluků zvýšil na devatenáct. Početní stav četníků v tomto roce dosáhl čísla 19 000. Po skončení druhé italské války za nezávislost v roce 1859, v níž Rakousko prohrálo proti spojeneckému paktu Francie a Sardinského království, započala reorganizace četnictva. V důsledku této války ztratilo Rakousko území Lombardie a byl zde zrušen vůbec první četnický pluk. Další reorganizace pokračovala po pádu Bachova absolutismu ve stejném roce. Ke slovu se dostali liberální politikové, kteří si pohrávali s myšlenkami na úplné zrušení četnictva, nebo alespoň na odstranění jeho vojenského charakteru. Císař František Josef I. však nedopustil, aby došlo k takto razantním změnám. Přistoupil ovšem na kompromis. Po roce 1860 četnictvo nepřišlo o svůj vojenský charakter, ale poklesl počet četnických pluků z devatenácti na deset a početní stavy se zredukovaly o více než polovinu, na necelých 8 000 mužů. V českých zemích existoval už pouze jeden četnický pluk (Gendarmerie-Regiment Nr. 2 für Böhmen, Mähren und Schlesien).¹⁰

Změnám se nevyhnula ani vnitřní struktura. Každý pluk se nyní dělil na křídla, čtyři a stanice. V čele stanice stáli do roku 1857 desátníci. Ti poté byli vystřídáni závodčími. Pod velením závodčích sloužilo na stanici dva až deset četníků.

K úpravám došlo také v záležitosti územní působnosti. Po dohodách s politickými úřady mělo dojít k novému rozmístění. Četnické stanice měly působit jen v sídlech okresních úřadů. Žádné četnictvo nemělo vykonávat svou práci ve městech. Tam obstarávala bezpečnostní službu policie,¹¹ četnické orgány zde mohly pouze sídlit.

Na začátku roku 1866, těsně před tím, než se z Rakouska stala dualistická monarchie, došlo k další reorganizaci četnictva. Systém četnických pluků byl zrušen, všechny pluky odstraněny a nově místo nich vzniklo patnáct zemských četnických velitelství. Princip označování zůstal stejný jako u četnických pluků a to v podobě

---

⁹ Tamtéž, s. 65.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž.

pořadového čísla a místa působnosti. Na českém teritoriu se nacházela velitelství dvě. Zemské četnické velitelství č. 2 pro Čechy bylo v Praze, velitelství č. 4 pro Moravu a Slezsko sídlilo v Brně.¹²

Rakouské císařství v letech 1848–1849 stálo na samém okraji zhroucení kvůli nacionálním povstáním v říši. Nakonec se je podařilo potlačit a císařství tak ustálo složitou situaci. O 18 let později se však muselo vypořádat s další záležitostí. V roce 1866 vypukla prusko-rakouská válka, z níž odcházelo Rakousko poražené. Následkem porážky byly kromě nuceného vystoupení z Německého spolku také vážné vnitrostátní problémy, kterým muselo Rakouské císařství čelit. Výsledek války obnovil v Uhersku snahy o plnou autonomii v rámci monarchie, avšak uherští představitelé nechtěli žádným způsobem oslabit habsburskou moc, od níž očekávali ochranu před Ruskem a Německem. Do podobné situace, v jaké se ocitli Maďaři v Uhrách, se dostali i rakouští Němci. Postupně dospěli k názoru, že říše bude rozdělena na dvě části, kde bude vládnout jeden vedoucí národ a vzájemně se budou podporovat. Existovaly ještě jiné alternativy, jako zachování centralismu či federace. Císař František Josef I. však upřednostňoval ústavní dualismus.¹³

Po prohrané prusko-rakouské válce připadlo Benátsko spojencům Pruska, Italskému království. Ztráta této oblasti se nijak zásadně nepromítla do záležitostí zemských četnických velitelství. Jejich počet zůstal stejný. Přesunulo se pouze sídlo velitelství z Benátek do Innsbrucku.¹⁴ V Zalitavsku, konkrétně v Uhersku, bylo po rakousko-uherském vyrovnání z roku 1867 četnictvo zrušeno. Kvůli tomu se množství zemských četnických velitelství zredukovalo na pouhých sedm. Situace se změnila v roce 1881, kdy došlo k znovuzavedení četnictva pod oficiálním názvem „Královské uherské četnictvo“ na celém území Uher.

V Předlitavsku bylo roku 1868 převedeno četnictvo z pravomocí říšského ministerstva války do podřízenosti rakouskému ministerstvu pro zemskou obranu. V roce 1873 proběhla poslední větší organizační reforma. Zaprvé se už četnické velitelství nedělilo na dosavadní křídla a čety, ale na oddělení. Zadruhé byl opět zvýšen počet zemských četnických velitelství na čtrnáct. O dodržování veřejného pořádku a bezpečnost

---

¹² M. DLOUHÝ, *Století*, s.18.

¹³ László KONTLER, *Dějiny Maďarska*, Praha 2008, s. 252. Uherský parlament schválil 20. března 1867 celkem 69 článků vyrovnání, v čele s hrabětem Andrássem zasedla nová uherská vláda. Celý proces vyrovnání byl završen 8. června 1867 korunovaci Františka Josefa I. na uherského krále. Od této chvíle mělo Předlitavsko a Zalitavsko společného panovníka, zahraniční politiku, armádu, finance a měnu. Ve všem jiném mělo Uhersko plnou autonomii. Tamtéž, s. 253-254.

¹⁴ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie I.*, s. 66.

na českém území se nyní dělila tři velitelství. V Čechách velitelství č. 2 se sídlem v Praze, na Moravě velitelství č. 4 se sídlem v Brně a ve Slezsku velitelství č. 15 se sídlem v Opavě.¹⁵

Dále zákon z let 1876 a 1894 upravoval pověření četnictva. Zákon z roku 1876 odstranil četnictvo ze svazku armády, avšak zákon z roku 1894 potvrdil, že v případě války může mít četnictvo úkoly vojenského rázu. Musí být ale zachováno bezpečnostní určení. Po roce 1876 zmizela z předlitavského četnictva jezdecká část a převažovala pěší složka.

Hierarchie četnictva, která vydržela takřka do pádu monarchie, vypadala následovně. V sídle zemského správního úřadu (místodržitelství apod.) se nacházelo zemské četnické velitelství, v jehož čele stál zpravidla vyšší důstojník, v menších provinciích ryt mistr. Zemskému četnickému velitelství se podřizovala jednotlivá velitelství četnických oddělení (v čele s rytmistrem), zahrnující území několika politických okrsků. Zvláštním oddělením bylo doplňovací oddělení, které existovalo v sídle zemského velitelství. Mělo za úkol vychovávat nově přijaté četníky a uchazeče o povýšení. Velitelstvím četnických oddělení podléhala jednotlivá okresní četnická velitelství (v čele strážmistři), nacházející se v sídlech okresních hejtmanství. A nakonec nejmenšími jednotkami byly stanice, které podléhaly okresním četnickým velitelstvím. V čele stanice stál závodčí, případně strážmistr a stanice se skládala ze dvou až šestnácti četníků. Mohlo se ovšem stát, v případě potřeby, že dohled nad okrskem byl svěřen jednomu jedinému četníkovi.¹⁶

1.2. Pojmenování četnictva

Jelikož pojmenování bezpečnostních složek v jednotlivých zemích bylo a je jiné a prošlo si určitým vývojem, měli bychom se podívat na definice slov gendarmerie a četnictvo. Riegrův slovník naučný gendarmerie popisuje vcelku jednoduše a v krátkosti nastiňuje i historii „*Gens d'armes [žandarm], fr. t. co lidé branní, nazývali se ve Francouzsku všickni ozbrojenci bez rozdílu, ... V Německu, jmenovitě v Prusku, dávalo se jméno toto některým jízdým plukům. R. 1791 nazván tak ve Franc. nově zřízený policejní sbor, kterážto jméno přešlo i v jiných zemích na sbory zemské policie.*“¹⁷ Podle Ottova slovníku naučného zní definice takto „*Četnictvo fr. a něm. gendarmerie [žandarmery],*

---

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž, s. 67.

¹⁷ Heslo *Gens d'armes*, Ottův slovník naučný III, Praha 1863, s. 347.

pův. ozbrojený lid určený, aby střežil pořádek a veřejnou bezpečnost uvnitř země. Původ svůj vzalo již v XV. stol. ve Francii.“ Výklad z Ottova slovníku naučného je mnohem detailnější. Kromě definice je zde popsána historie a vnitřní struktura četnictva z dob Rakousko-Uherska.¹⁸ Masarykův slovník naučný z roku 1925 také uvádí názvy zahraničních bezpečnostních sborů a vnitřní hierarchii četnictva za první republiky „Četnictvo (*frc. a něm. gendarmerie*), *státní instituce bezpečnostní původu frc., zřízená nyní skoro ve všech státech pod různými názvy (gendarmerie, carabinieri reali, policia państwowa, Schutzpolizei, Texas Rangers apod.) s různou organizací. Čsl. č. vzniklo převzetím instituce rak. č-a, pokud bylo na našem území.*¹⁹ Malá československá encyklopedie ve své definici ukazuje rozdíl mezi četnictvem a policií „Četnictvo, *žandarmerie – voj. orgnaizovaný strážní sbor, pův. ve Francii, pak téměř ve všech burž. státech. V burž. ČSR mělo č. udržovat pořádek na venkově, v m. zastávala stejnou funkci policie, zpočátku městská, pak státní.*“²⁰ Na českém území za vlády Habsburků se pro bezpečnostní složky ujalo neoficiální pojmenování četnictvo. Jiný výraz se vžil například na Slovensku či v Rusku. Tamní bezpečnostní jednotky se označovaly jako žendarmerie, žandarmerie či žandárstvo.²¹ Po vzniku Československé republiky bylo přijato oficiální označení četnictvo. Podíváme-li se na etymologii slova četník, najdeme zajímavý paradox. České slovo četník má jihoslovanský původ a v dřívějších dobách jím byli označováni lupiči, kteří se sdružovali do čet. Později se význam obrátil a začali tak být označováni ti, kteří proti těmto skupinám bojovali.²²

---

¹⁸ Heslo Četnictvo, Ottův slovník naučný VI, Praha 1893, s. 668.

¹⁹ Heslo Četnictvo, Masarykův slovník naučný I, Praha 1925, s. 1134.

²⁰ Heslo Četnictvo, Malá československá encyklopedie I, Praha 1984, s. 843.

²¹ P. MACEK – L. UHLÍŘ, Dějiny policie I, s. 9. Na území dnešního Slovenska došlo k formálnímu přijetí výrazu žandárstvo v době Slovenského štátu (1939–1945). K tomu Peter ĎURČO a kolektiv, Bezpečnostnoprávna terminológia, Bratislava 2007.

²² Lubomír UHLÍŘ, „Získat si vážnost obyvatelstva“. Vznik a vývoj rakouského četnictva, Dějiny a současnost 29, 2007, č. 9, s. 35.

2. Četnictvo za první republiky (1918–1938)

2.1. Převzetí četnictva

Ještě před vznikem samostatné Československé republiky se rakouští četníci aktivně zapojili do první světové války, a to již na samém počátku. V pohraničních oblastech se střetávali s nepřátelskými průzkumnými oddíly a na pobřeží Jaderského moře zabráňovali nepřátelům dostat se na pevninu či ostrovy. V roce 1915, kdy vstoupila do války Itálie, bojující proti svým bývalým spojencům v Trojspolku, odráželo četnictvo v oblastech Tyrolska, Korutan a Istrie první náporů nepřátel. Co se týče účasti přímo na frontách, tak se četníci objevovali tam, kde bojovala rakousko-uherská armáda.²³

Po celou válku vykonávalo četnictvo bezpečnostní službu v oblastech, kam válka přímo nezasahovala a také na vojensky obsazených územích, jakými byly Srbsko, Černá Hora či Albánie. Kvůli válečné situaci přibýlo četnictvu také několik povinností, jako pořádková a dopravní služba při přesunech vojenských jednotek, pronásledování vyzvědačů nebo dezertérů.²⁴

Jedním z důsledků, které přinesl konec první světové války, bylo jiné uspořádání Evropy. Došlo k rozpadu několika státních útvarů a vzniku nových. Takovým nově vzniklým státem se po zániku a rozdrobení Rakousko-Uherska stala samostatná Československá republika.²⁵

Dva týdny před vyhlášením samostatnosti, 14. října 1918, vypukla generální politická stávkou organizována českými socialistickými stranami. Stávka byla formálně namířena proti vývozu potravin ze země, ale popravdě měla politický význam.²⁶ Tehdejší vládní špičky se této akce zalekly a aby se už nic takového neopakovalo, nechaly zemské velitelství v Praze posílit. Vlakov přicestovalo do Prahy celkem sedm set četníků. Jednalo se především o četníky z náhradních formací a četníky německé a maďarské národnosti. Domněnky vládních představitelů se však nenaplnily.²⁷

---

²³ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie I.*, s. 83. Četník se mohl přihlásit na frontu i dobrovolně a odejít tak z četnických služeb. Tamtéž, s. 84.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Antonín KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české XIII. 1918–1929*, Praha 2000, s. 9.

²⁶ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Díl první: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929), Praha 2003, s. 31.

²⁷ Martin KLEČACKÝ, Generálmajor Václav Řezáč – četnickým důstojníkem z monarchie do republiky, in: *Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků, která se uskutečnila ve dnech 18.-20. října 2012 v Muzeu Policie České republiky*, Praha 2012, s. 301.

Dne 28. října 1918 si lidé špatně vyložili nótu ministra zahraničí Gyuly Andrassyho jako prohlášení o kapitulaci. Docházelo ke strhávání rakouských symbolů, odstraňování německých nápisů, ale aby nedocházelo k rabování obchodů a drancování, pozvali vůdci převratu kapelu, řečníky a snažili se dát události slavnostní ráz.²⁸ Do událostí, odehrávajících se v den českého národního převratu, však četnictvo díky osobě zemského četnického velitele generálmajora Václava Řezáče, jenž v době války spolupracoval s domácím odbojem, tzv. Maffii, nijak nezasáhlo. A nezasáhlo ani o den později, kdy se místodržitel Coudenhove osobně obrátil na generála Václava Řezáče, aby četnictvo vykonávalo bezpečnostní, pořádkovou službu.²⁹

Téhož dne pozdě večer přijali tzv. muži 28. října (Antonín Švehla, Jiří Stříbrný, Alois Rašín, František Soukup, Vavro Šrobár) první československý zákon o vzniku samostatného čs. státu, který byl později vyhlášen pod č. 11/1918 Sbírkou zákonů a nařízení.³⁰

Z tohoto zákona jsou pro četnické téma zásadní dva články. Čl. 2 pojednává o zachování veškerých dosavadních zemských a říšských zákonů a nařízení v prozatímní platnosti. Následující čl. 3 zaznamenává, že všechny dosavadní samosprávné, státní a župní úřady, státní, zemské a obecní ústavy jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají podle dosavadních platných zákonů a nařízení.³¹

Dalšího dne 29. října 1918 se podařilo dostat četnický sbor v Čechách pod správu Národního výboru.³² V ten den sepsal zemský četnický velitel pro Čechy generál Václav Řezáč zprávu, která byla odeslána četnickým útvarům v zemi. Generálovo sdělení v plném rozsahu zní: „*Veškerému četnictvu v Čechách: V Praze, dne 29. října 1918. Místodržitelství shodlo se s Národním výborem, jakožto představitelem národní suverenity o spoluřízení veřejné správy. Tímto usnesením vstupuje četnictvo též do služeb Národního výboru. Organizace četnictva zůstává na dále v nezměněné platnosti. Služební řeči četnictva v českých oblastech jest čeština. Tam budiž i služba konána v čapkách s národními odznaky aneb v přilbách bez orla. Řezáč gen*“³³

---

²⁸ Z. KÁRNÍK, České země, s. 34.

²⁹ M. KLEČACKÝ, Generálmajor, s. 301-302.

³⁰ A. KLIMEK, Velké dějiny, s. 18.

³¹ Ján GRONSKÝ (ed.), Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I. (1914-1945), Praha 2005, s. 40.

³² Martin KLEČACKÝ, Národní výbor a četnictvo: převzetí rakouského četnictva do služeb nového československého státu (1918-1920), Moderní dějiny 20, 2012, č. 2, s. 62.

³³ Národní archiv (dále NA) Praha, f. Zemské četnické velitelství Praha (dále ZČV Praha), kart. 283, inv. č. 782, Veškerému četnictvu československému.

Komplikovanější otázkou bylo, pod který resort bude četnictvo spadat. Zpočátku zůstával v platnosti zákon č. 1/1895 říšského zákona z 25. prosince 1894, v němž patřilo do správy ministerstva pro zemskou obranu.³⁴ Na začátku listopadu r. 1918 vzniklo na základě zákona deset ministerstev, vč. ministerstva vnitra.³⁵ Tento orgán byl zřízen pro záležitosti v oblasti veřejného pořádku a bezpečnosti. Dne 27. listopadu 1918 bylo četnictvo přesunuto do tohoto nově vzniklého resortu. Jelikož se ministerstvu národní obrany tato změna nelíbila, započalo spor o navrácení četnictva do své správy. Na odpor se postavilo jak ministerstvo vnitra, tak i členové agrární strany. Konečným výsledkem bylo, že četnictvo definitivně zůstalo v resortu ministerstva vnitra a ministerstvo národní obrany mohlo zasahovat pouze do věcí, které se týkaly četnické výzbroje. I nadále však zůstávala otázka četnictva ožehavým tématem. Nejvíce se řešil jeho vztah k armádě či jeho vojenský charakter.³⁶

Nový zákon týkající se četnictva vyšel 14. dubna 1920. Četnický sbor je v něm popsán jako vojensky organizovaný strážný sbor, který měl podle předpisů a nařízení udržovat na celém území Československé republiky veřejný pořádek a bezpečnost.³⁷ Dále bylo četnictvo při vykonávání služby podřízeno politickým státním úřadům. Ovšem v poslední instanci podléhalo ministerstvu vnitra.³⁸ To také rozhodovalo o podrobné organizaci, počtu četnictva, jak má být vykonávána služba, jak má být četnictvo vycvičeno, vystrojeno a spolu s ministerstvem národní obrany určovalo výzbroj.³⁹ Z dalších ustanovení můžeme uvést § 6, podle kterého měla část četnictva přejít k polní bezpečnostní službě pod přímé vojenské velení. Obecně podléhalo četnictvo vojenským soudům a zákonům, platil pro ně také vojenský služební řád, ale disciplinární předpisy stanovovalo ministerstvo vnitra.⁴⁰ Na konci dvacátých let proběhla novela zákona o četnictvu, která některá ustanovení pozměnila či doplnila.⁴¹

---

³⁴ Pavel MACEK – Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918-1939)*, Praha 1999, s. 52.

³⁵ § 1 zákona č. 2/1918 Sbirky zákonů a nařízení ze dne 2. listopadu 1918, jímž se zřizují nejvyšší správní úřady ve státě československém. [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=788&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

³⁶ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II.*, s. 52.

³⁷ § 1 zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. ze dne 14. dubna 1920 o četnictvu. [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1880&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

³⁸ Tamtéž, § 2.

³⁹ Tamtéž, § 3.

⁴⁰ Tamtéž, § 12.

⁴¹ Zákon č. 28/1928 Sb. z. a n. ze dne 31. ledna 1928, jímž se doplňují a mění zákony o četnictvu a o sborech stráže bezpečnosti. [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgi4f6mryfuya>.

2.2. Organizace četnictva

Stejně jako byly na začátku první republiky převzaty zákony, nařízení a úřady bývalého Rakousko-Uherska, tak i organizační struktura čs. četnictva vycházela ze systému minulého režimu. Svou konečnou podobu získala po vydání zákona o četnictvu z roku 1920.⁴² Četnický sbor lze primárně rozdělit na řídicí a výkonné orgány.

Mezi řídicí orgány patřilo četnické oddělení ministerstva vnitra, které řešilo právní, politické, administrativní, hospodářské a osobní problémy četnictva. Formou nařízení a instrukcí ukládalo četnictvu, jak se má chovat a jednat. Ministerstvo vnitra publikovalo tyto výnosy ve Věstníku četnictva.⁴³

Dalším řídicím orgánem byl úřad generálního velitele četnictva, který vznikl nově v roce 1918. Generální velitel četnictva stál na vrcholku pomyslné pyramidy československého četnictva. Z řad četnických správních důstojníků ho do funkce jmenoval prezident republiky. Byl odpovědný ministerstvu vnitra, které informoval o zjištěných poznacích a byl zodpovědný za kázeň a vojenský pořádek. Mezi jeho kompetence patřilo řízení výcviku důstojníků, provádění inspekčních cest do zemských četnických velitelství, navrhování povýšení, přemísťování či penzionování důstojníků. Uděloval dovolené a povolení k sňatku pro důstojníky. Nejsložitějším úkolem generálního velitele bylo u četníků vzbudit lásku a zálibu k povolání.⁴⁴

Zemská četnická velitelství (ZČV) patřila v otázkách kázeňských a organizačních do podřízenosti generálního velitele četnictva. Ve věcech bezpečnostní služby a užívání četnictva se zodpovídala zemskému prezidentovi. ZČV byla zřizována v každé zemi Československé republiky. Od roku 1928 existovala čtyři ZČV se sídly v Praze, Brně, Bratislavě a Užhorodu. Zemský velitel řídil vojenské, hospodářské, správní záležitosti četnictva ve svém obvodu, dohlížel na vzdělávání četníků ve školách i na stanicích, doplňoval stavy četnických sborů, uděloval dovolené a povolení k sňatku pro četníky,

---

⁴² Zákon č. 299/1920 Sb. z. a n. ze dne 14. dubna 1920 o četnictvu. [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1880&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. Struktura byla později upravena a doplněna zákonem č. 28/1928 Sb. z. a n. ze dne 31. ledna 1928, jímž se doplňují a mění zákony o četnictvu a o sborech stráže bezpečnosti. [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgi4f6mryfuya>.

⁴³ P. MACEK – L. UHLÍŘ, Dějiny policie II., s. 53.

⁴⁴ Tamtéž. Ve funkci generálního velitele četnictva se během existence první Československé republiky vystřídali čtyři generálové. Prvním z nich byl od října 1918 do srpna 1920 generál Václav Řezáč. Po něm v této pozici od 1. září 1920 do roku 1930 působil generál Karel Vyčítal. Během let 1931-1934 vykonával roli generálního velitele četnictva generál Bohuslav Knobloch. Posledním velitelem veškerého četnictva byl v letech 1935-1938 generál Josef Šustr.

prováděl inspekční cesty do podřízených oblastí. Vedle ZČV existovalo tzv. doplňovací oddělení. Jak již samotný název napovídá, jeho úkolem bylo vytvořit personální rezervy a vycvičit tzv. četníky na zkoušku.⁴⁵

Ze ZČV se dále vyčleňovala četnická oddělení, která dohlížela na dva nebo více politických okresů. Velitel četnického oddělení měl kontrolovat vojenskou kázeň, prakticky vzdělávat, cvičit podřízené četníky a podnikat neohlášené inspekční cesty do podřízených útvarů.⁴⁶

V podřízenosti četnických oddělení byla okresní četnická velitelství. Jejich počet v rámci jednoho oddělení byl rozdílný. Velitelství byla zřizována v sídlech okresních politických úřadů. V čele stál četnický důstojník nebo vrchní strážmistr. Jeho povinností bylo řídit a dohlížet na činnost četnických stanic, které patřily do jeho okresu. Dále jezdil tyto stanice kontrolovat, zajímal se o chování četníků jak ve službě, tak i mimo ni a dozíral nad správným zacházením s četníky. Pokud se objevila jakákoliv nesrovnalost, měl ji neprodleně odstranit. Při větších prohřešcích se obracel na velitele oddělení.⁴⁷

Do výkonných orgánů patřily četnické stanice, nejnižší články v hierarchii četnictva. Většina vznikla už v dobách Rakousko-Uherska a Československá republika je i s tamějšími četníky vzala do své správy. Vyskytl se ovšem problém kvůli národnostní otázce. Němečtí četníci nechtěli sloužit cizímu státu. Na stanicích na Slovensku a v Podkarpatské Rusi působili pouze Maďaři, kteří po zániku monarchie jednoduše opustili své pozice. V letech 1918-1919 došlo k obsazení stanic čs. četnictvem. Svou službu vykonávaly na území jednoho politického okresu, který zahrnoval čtyři až pět obcí a byly rozmístěny po celém území Československé republiky (krom oblastí, které pokrývaly jiné bezpečnostní sbory). Nejvyšší osobou v rámci četnické stanice byl velitel stanice (vrchní strážmistr, případně jakýkoliv definitivní četník). Od něj se očekávala organizace služby, ale i dobrá znalost území, života a zaměstnání obyvatel, podezřelých osob v obvodu, měl velice dobře znát vlastnosti, schopnosti svých podřízených, se kterými měl vykonávat službu. Na žádné stanici neměli být méně jak tři muži.⁴⁸

V roce 1922 vznikl nový orgán Četnické oddělení u poznávacího úřadu policejního ředitelství v Praze (roku 1928 přejmenován na Ústřední četnické pátrací

---

⁴⁵ Tamtéž, s. 54-55. Kromě zmíněných čtyř ZČV existovalo do roku 1928 ještě páté ZČV a to v Opavě. Zemský velitel měl ještě další kompetence jako propouštění četníků apod.

⁴⁶ Tamtéž, s. 56.

⁴⁷ Tamtéž, s. 57.

⁴⁸ Tamtéž, s. 58.

oddělení). Znamenalo to posun v oblasti četnické kriminalistiky. Náplní jeho práce bylo řídit pátrací a daktyloskopickou službu četnictva, pátrání po mezinárodních pachatelích, vést evidenci potulných cikánů pro celou oblast, apod.⁴⁹ U okresních četnických velitelství vznikly v roce 1928 četnické pátrací stanice. O pět let později se z nich staly samostatné útvary podřízené v kriminálních záležitostech ústřednímu pátracímu oddělení. K jejich povinnostem patřily spolupráce při pátrání po pachateli, zajišťování důkazů u větších trestných činů, vedení evidence cikánů atd.⁵⁰

Mezi výkonné orgány patřily další útvary, které se specializovaly na různé oblasti - četnická pohraniční kontrolní stanice, četnická eskortní stanice, četnické stanice se služebními psy, četnické pohotovostní oddíly, četnické silniční kontrolní stanice, četnické letecké hlídky.⁵¹

2.3. Vzdělávání četnictva a přijímání nových uchazečů

V Československu existoval vcelku propracovaný systém vzdělávání četnictva a byla tu i velká snaha členy sboru dále vzdělávat a zvýšit tak jejich kvalifikaci. Tyto snahy neskončily po splnění závěrečných zkoušek ve škole, ale pokračovaly i poté, kdy už byl četník absolventem.⁵²

Za účelem co nejlepšího vzdělání byly vytvořeny četnické školy, zřízené u doplňovacích oddělení zemských četnických velitelství, které se dělily na tři typy: a) škola četníků na zkoušku, b) škola pro výcvik velitelů stanic, c) škola pro výcvik výkonných důstojníků. Dále probíhalo školení a výcvik také v odborných kurzech a na četnických stanicích. Zodpovědnost za četnické školy měl velitel doplňovacích oddělení. Učiteli se stávali důstojníci či dobrovolníci, civilisté.⁵³

Do četnického stavu ale nebyl přijat každý uchazeč. Pokud někdo vážně pomýšlel na povolání četníka a chtěl se jím stát, musel splnit několik bodů. Nejdůležitější podmínkou pro přijetí bylo absolvování obecné školy a povinné vojenské služby. Dále musel být starší než 21 let, ale mladší jak 35 let, měl mít čistou trestní minulost, vést spořádaný život, být svéprávný, duševně a fyzicky zdravý. Další podmínkou byl

---

⁴⁹ Tamtéž, s. 59.

⁵⁰ Tamtéž, s. 60. V bezpečnostních záležitostech byly podřízeny četnickým oddělením.

⁵¹ Tamtéž, s. 63-69.

⁵² Ondřej KOLÁŘ, Státní pořádkové složky na Chebsku v době první Československé republiky, Praha 2016, s. 99-100.

⁵³ P.MACEK – L. UHLÍŘ, Dějiny policie II, s. 69-70.

svobodný nebo ovdovělý stav a hlavně se mělo jednat o člověka s československou národností, který ovládal československý jazyk slovem i písmem.⁵⁴

Jestliže uchazeč podmínky splnil, byl přijat k četnictvu jako tzv. „četník na zkoušku“ a odeslán do příslušné školy. Zde strávil 8 měsíců, během nichž měl nabýt teoretické a praktické základy pro výkon služby a měl být připraven pro další výcvik.⁵⁵ Vyučované předměty se rozdělovaly na předměty všeobecného vzdělání, do nichž patřily český jazyk, menšinový jazyk, počty a měřičství, dějepis, zeměpis, přírodopis, zdravotvěda, a na předměty odborné – zákon o četnictvu, četnický služební řád, kasární předpis, ústavní a správní právo, trestní řád, vojenský trestní zákon a trestní řád, pátrací a daktyloskopická služba, služební řád branné moci a nauka o zbraních a střelbě.⁵⁶ Při praktické službě platilo pravidlo, že četník na zkoušku nesmí nikdy pracovat samostatně a jednotlivě, ale vždy v určité formaci a pod velením zkušených četníků.⁵⁷ Po ukončení studia získal „Výpis z klasifikační listiny“, v němž byly ohodnoceny jednotlivé předměty a celkový prospěch.⁵⁸ Poté byl přiřazen ke konkrétním stanicím.⁵⁹

Škola pro výcvik velitelů stanic měla za cíl rozšířit a prohloubit všeobecné a odborné vzdělání četníků a také naučit budoucí velitele stanic, jak se mají chovat a vyučovat své podřízené na stanici. K přijetí na školu musel uchazeč úspěšně splnit přijímací zkoušku, musel být definitivním četníkem a měl mít odsloužené minimálně 4 roky. Do deseti měsíců se z četníka mohl stát velitel stanice.

Dalším článkem v řetězu četnických škol byla škola pro výcvik výkonných důstojníků, která byla určena pro vrchní strážmistry, kteří se chtěli dostat do funkce okresního četnického velitele. Hlásili se do ní pouze vrchní strážmistři s minimálně 15 letou praxí a s doporučením svého nadřízeného o morální schopnosti k dosažení důstojnické hodnosti. Délka studia činila šest měsíců.⁶⁰

---

⁵⁴ Oldřich PINKAS – Josef ERHART, Sbírká četnických předpisů, Kroměříž 1923, s. 9-11.

⁵⁵ P. MACEK – L. UHLÍŘ, Dějiny policie II, s. 71.

⁵⁶ František FARA, Četnické vzpomínky, Praha 2002, s. 23. Menšinový jazyk byl vybírán podle nejvýznamnější menšiny v dané oblasti, kam měl být četník přiřazen. František Fara uvádí jako menšinový jazyk němčinu kvůli tomu, že měl působit v Trutnově, v oblasti německého pohraničí s hlavní německou menšinou.

⁵⁷ P. MACEK – L. UHLÍŘ, Dějiny policie II, s. 72.

⁵⁸ F. FARA, Četnické vzpomínky, s. 17.

⁵⁹ Přidělování četníků na jednotlivá stanoviště fungovalo na principu umístěnek. Karel Machart odešel ze svého rodného Písecka do Chrudimi. Michal DLOUHÝ, Četnické trampoty, Praha 2006, s. 11. Také František Fara, narozený ve Slaném byl převelen do pohraničního Trutnova. F. Fara, Četnické vzpomínky, s. 24.

⁶⁰ P. MACEK – L. UHLÍŘ, Dějiny policie II, s. 72.

Kromě klasických škol se pořádaly odborné kurzy, které měly za úkol prohloubit a procvičit získané vědomosti po absolvování škol. Byly určené především k výcviku četníků působící u specializovaných bezpečnostních služeb. Jako příklad můžeme uvést pátrací, lyžařský či daktyloskopický kurz.⁶¹

2.4. Vykonávání četnické služby

O tom, jaké má četnický sbor úkoly a povinnosti, je psáno ve Služebních instrukcích pro četnictvo. Základním úkolem bylo, aby podle platných zákonů a předpisů udržoval na celém území Československé republiky veřejný pořádek a bezpečnost. Výjimku tvořilo území, na kterém vykonávala službu policie. Zde mohlo četnictvo pouze dohlížet či být nápomocno.⁶²

Služební instrukce se skládaly z pěti hlav. Hlava I. obecně definovala úkoly četnictva, vztahy a podřízenost k ostatním orgánům, povinnosti nově příchozích četníků. Hlava II. stanovila, jak se četníci mají chovat, jaké teoretické a praktické vědomosti musí pro výkon služby mít. Hlava III. rozdělovala četnickou službu na obyčejnou a zvláštní. Hlava IV. pojednávala o detailnějších postupech a činnostech četnictva při službě. Hlava V., poslední, se zabývala zvláštními předpisy pro vojenské představené četnictva.⁶³

O obyčejné četnické službě se dá říct, že zahrnovala úkoly, se kterými se četníci potýkali každý den. Při obyčejné službě instrukce ukládaly čtrnáct povinností. Jednalo se například o zmaření trestného činu, případně vyšetření činu a pátrání po provinilcích, oznámení přestupků, zamezení shromažďování, dohlížení na dodržování předpisů apod.

Četnická služba zvláštní byla specifická proto, že ke svému vykonání potřebovala mimořádné nařízení. Nejednalo se o obvyklý úkon. Do této skupiny lze zařadit například asistenční služby či eskortování vězňů.⁶⁴

Součástí služby byly také povinnosti, práva a zákazy četníků. Hlavní povinností bylo za každé situace udržovat veřejný klid a bezpečnost. Jestliže došlo k narušení (např. při shromažďování obyvatel), mělo být co nejdříve potlačeno.⁶⁵ Četníci se měli zajímat o politickou a hospodářskou situaci ve svém obvodu, měli mít povědomí o nezaměstnanosti a o vztazích v obcích. Získané informace se hlásily nadřízeným

---

⁶¹ O. KOLÁŘ, Státní pořádkové složky, s. 99.

⁶² P. MACEK – L. UHLÍŘ, Dějiny policie II, s. 73.

⁶³ Tamtéž, s. 75.

⁶⁴ Tamtéž, s. 76.

⁶⁵ Tamtéž, s. 79.

orgánům. Každý četník musel umět rozlišovat, který čin je a není trestný. Další povinností, která se měla vždy dodržovat, bylo správné jednání a slušné chování.⁶⁶ K obyvatelům se měli četníci chovat s úctou, zdržet se vtipkování a pokud byli občany požádáni o radu či službu, neměli se k nim otáčet zády. Důležitou povinností bylo vykonávat příkazy bez zbytečného otálení nebo zkoumání důvodů příkazu.⁶⁷

Kromě povinností měli samozřejmě četníci také svá práva. Jedním z nich bylo podání žádosti k přemístění. O vykonání pak rozhodovala příslušná velitelství. Při vykonávání služby měl četník právo vyžádat si pomoc každého orgánu veřejné služby (starosta, jiný bezpečnostní sbor, vojenské velitelství, apod.). Mohl také podat jakoukoliv další žádost či stížnost.⁶⁸ Dalším právem, kterým četnictvo disponovalo, bylo právo oženit se. Pokud se četník rozhodl vstoupit do manželského svazku, tak musel splnit několik podmínek. Nejprve musel odsloužit minimálně čtyři roky ve sboru, poté musel splňovat věkovou hranici 30 let a nakonec podával žádost ke sňatku, kterou zamítl či přijal jeho nadřízený. Žádost nebyla akceptována hlavně z důvodu, jestliže by případné manželství ohrožovalo pověst četnictva.⁶⁹

Vedle povinností a práv byly stanoveny i zákazy. Četníkům bylo zakázáno kouřit ve služební době v úředních či soukromých místnostech a za přítomnosti veřejnosti. To znamenalo, že četník mohl kouřit pouze v odlehlých místech s malým výskytem osob. Přísný zákaz platil na nadměrné požívání alkoholických nápojů. S tím souvisí další zákaz a to vstup do hostinců, krčem či kaváren v době konání služby za účelem zábavy, pití nebo poobědvání. Vstoupit mohl pouze za účelem plnění služebních povinností a koupě jídla. Nikdy nesmělo dojít k podplacení četníka, ovlivnění či ke lžím. Také důvěrný styk s osobou se špatnou pověstí byl přísně zakázán.⁷⁰ V důsledku tzv. Gajdovy aféry došlo roku 1927 k odebrání volebního práva pro četníky a vojáky.⁷¹

---

⁶⁶ Tamtéž, s. 80.

⁶⁷ Tamtéž, s. 81.

⁶⁸ Tamtéž, s. 83.

⁶⁹ Jan FRANC, 150 let četnictva a policie v Příbrami, Příbram 2016. [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <http://www.bezpecnapribram.cz/data/9.pdf>. Pro řadové četníky uděloval povolení ke sňatku zemský četnický velitel, pro četnické důstojníky generální velitel četnictva.

⁷⁰ P. MACEK – L. UHLÍŘ, Dějiny policie II, s. 84.

⁷¹ Ivana KOLÁŘOVÁ – Ondřej KOLÁŘ, Sociální postavení příslušníků československého četnictva 1918-1939, Český časopis historický 113, 2015, s. 78.

3. Jindřichohradecko

3.1. Jindřichův Hradec a okolí

Nikterak veliké město Jindřichův Hradec se nachází ve východním cípu Jihočeského kraje, pár desítek kilometrů od hranic s Rakouskem. Město je obklopené vcelku rozmanitou krajinou. Nachází se zde dostatek rybníků, luk a pastvin a také několik velkých lesních komplexů. Jindřichovým Hradcem protéká řeka Nežárka a přímo uprostřed města se rozléhá rybník Vajgar. Město je známé díky svému historickému jádru. Původně gotický hrad byl za Adama I. z Hradce a Jáchyma z Hradce přestavěn na renesanční zámek. Celý zámecký areál dnes patří mezi nejrozsáhlejší u nás.

Město má velice bohatou a zajímavou historii. Na přelomu 12. a 13. století získal území jihovýchodních Čech jeden z nejvýznamnějších rodů v Čechách, rod Vítkovců. První písemná zmínka pochází z roku 1220, kde se píše o Jindřichu s přídomkem „de Novo castro“ (z Nového hradu). Později se začal užívat název „Nova domus“, tedy Nový dům, z něhož vznikl pozdější název města, Neuhaus.⁷²

Po válečných a přírodních útrapách 18. století nastal během první poloviny 19. století nový rozkvět města. Postavily se nové domy, zbouraly se hradby a brány a zřídily se první továrny. Především Hilgartnerova a Landfrasova tiskárna byly na českém území proslavené.⁷³ V polovině 19. století byla vrchnostenská správa nahrazena státní správou a Jindřichův Hradec byl od té doby okresním městem. V 80. letech 19. století byla ve městě otevřena Českomoravská železniční dráha vedoucí z Veselí přes Jindřichův Hradec do Jihlavy a kromě toho se město v těchto letech stalo jedním z prvních v monarchii, které mělo veřejné elektrické osvětlení. Jindřichův Hradec a jeho okolí měly převážně zemědělský charakter a nedostatečná industrializace, která trápila celé jižní Čechy, přinutila obyvatelstvo k vystěhování. Nastalo pozvolné klesání společenského a politického významu města v zemi.⁷⁴

V dubnu 1920 proběhly první volby do Národního shromáždění Československé republiky. V Jindřichově Hradci vyhrála volby do poslanecké sněmovny Československá sociálně demokratická strana dělnická (1744 hlasů). Na druhém místě skončila

---

⁷² Štěpánka BĚHALOVÁ, Jindřichův Hradec: město nad Vajgarem, Jindřichův Hradec 2008, s. 40.

⁷³ Landfrasova tiskárna byla založena roku 1797 Josefem Landfrasem. Začátkem 19. století se zde tiskla především lidová, náboženská a zábavná literatura, od sedmdesátých let oblíbený týdeník Ohlas od Nežárky. Tamtéž, 86-89.

⁷⁴ Pavel KOBLASA, Místopis Jindřichohradecka. Seznámení s krajem zlaté růže a Českou Kanadou, České Budějovice 2012, s. 59-60.

Československá národní demokracie (1428 hlasů) a těsně za ní Československá strana národně sociální (1344 hlasů). Německé politické strany obdržely celkem 61 hlasů.⁷⁵

Druhé volby do Národního shromáždění se konaly v roce 1925. Bohužel se v obecní kronice přehledně nepíše, kolik jednotlivé strany v Jindřichově Hradci dostaly hlasů.

V roce 1929 proběhly předčasné volby do parlamentu, v pořadí již třetí. Na celém území Jindřichohradecka získali největší počet sociální demokraté (4 572 hlasů). V těsném závěsu se umístila Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu (4 233 hlasů). Hlas německým stranám dalo celkem 3 384 oprávněných voličů. S prázdnou neodešli ani komunisté, kteří obdrželi 934 hlasů.⁷⁶

První Československá republika prožívala ve 30. letech 20. století složité období, kdy se musela vypořádat s hospodářskou krizí a narůstajícím nacionalismem Němců a Slováků. Roku 1935 proběhly čtvrté a zároveň poslední parlamentní volby první Československé republiky. S nejlepším výsledkem v Hradci odešli znovu sociální demokraté (1508 hlasů) následováni živnostníky (1304) hlasů. Agrárikům se v těchto volbách nedařilo. Získali pouhých 413 hlasů. Strany německých menšin, včetně Henleinovců, získali celkem 150 hlasů, komunisté 354 hlasů a fašisté 41.⁷⁷

Díky sčítání lidu, které během existence první republiky proběhlo dvakrát, se podařilo zmapovat složení jindřichohradeckého obyvatelstva. V roce 1921 žilo ve městě 9 062 Čechů, 267 Němců, 93 Slováků, 31 Židů a 167 lidí jiné národnosti.⁷⁸ Sčítání lidu roku 1930 zaznamenalo nárůst počtu jak Čechů (9 792), tak i Němců (551).⁷⁹

Od počátku 20. let 20. století se městská rada v J. Hradci snažila rozšířit a zlepšit místní infrastrukturu. Došlo ke změnám v oblasti dopravní sítě. Začala se například stavět železniční dráha z J. Hradce do Třebíče a byla zahájena autobusová doprava z J. Hradce přes Stráž nad Nežárkou do Třeboně.⁸⁰ Ve městě dále existovala celá řada školských

---

⁷⁵ Státní okresní archiv Jindřichův Hradec (dále SOkA Jindřichův Hradec), f. Archiv města Jindřichův Hradec (dále AmJH), Memorabilien-Buch der Stadt Neuhaus. Verlegt am 1. Jänner 1836 (dále kronika Jindřichova Hradce 1836-1928), s. 436.

⁷⁶ Tamtéž, Pamětní kniha města Jindřichova Hradce 1929-1948 (dále kronika Jindřichova Hradce 1929-1948), s. 23. Jedná se o výsledky voleb pro celou oblast Jindřichohradecka.

⁷⁷ Tamtéž, s. 104. Henleinova strana byla v Jindřichově Hradci podle výsledků voleb do Národního shromáždění se svými 46 hlasy nejsilnější německou stranou.

⁷⁸ Tamtéž, kronika Jindřichova Hradce 1836-1928, s. 440.

⁷⁹ Tamtéž, kronika Jindřichova Hradce 1929-1945, s. 41. Kromě národnostního sčítání proběhlo také sčítání podle náboženského vyznání: 78,6% katolíků, 7,4% bez vyznání, 5,9% členů čsl. církve, 5,2% evangelíků a 2,25% israelské.

⁸⁰ Ačkolí byla v Hradci zavedena železnice, její strategický význam nebyl moc velký. Stále se uvažovalo o vybudování nového spojení a zvýšit tak její důležitost.

institucí, jako mateřská školka, obecná škola pro dívky a chlapce, veřejná obchodní škola a reálné gymnázium.⁸¹ Vzdělávací zařízení ve městě doplňovaly budovy knihovny a muzea. Pro případnou pomoc obyvatelům zde byla veřejná nemocnice, sirotčinec a četnická stanice.

Kulturní život v Jindřichově Hradci byl velice živý a rozmanitý. Od roku 1885 zde působila jednota Sokol, dále divadelní a orchestrální sdružení, pěvecké spolky Smetana a Slávy dcera, veslařský klub Vajgar, cyklistický klub Čechia apod. Tyto spolky organizovaly ve městě různé taneční zábavy, koncerty, kabarety, výlety a divadelní představení. Nacházela se zde i sídla společností. Nejznámější byla punčochářská firma Adler&Singer, Jindřichohradecká spořitelna, knihtiskárna Jana Svobody, skladiště hospodářských strojů firmy Y. Zoula a škrobárna Eduarda Hermmanna.⁸²

Velikými událostmi pro město se staly návštěvy prezidenta Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryka a ministerského předsedy Antonína Švehly v roce 1925 a návštěva čs. prezidenta Edvarda Beneše v roce 1937.⁸³

3.2. Kunžak a okolí

Městečko Kunžak leží 16km východně od Jindřichova Hradce na pomezí Čech a Moravy. Ke Kunžaku dále patří sedm menších obcí. Jedná se o Kaproun, Mosty, Suchdol, Terezín, Valtínov a Zvůle. Krajině, která celé kunžatecké území ohraničuje, dominují především lesy a rybníky, z nichž je nejznámější Komorník.

Počátky městečka spadají do druhé poloviny 13. století. Český král Přemysl Otakar II. jej nechal postavit jako opěrné a strategické místo pro svou královskou moc hned vedle tvrze Podolí. Osídlením místa byl pověřen řád německých rytířů. Tehdy byl Kunžak, německy Königseck, součástí královského města na Moravě, Telče. Situace se změnila na konci 30. let 14. století, kdy se městečko dostalo do správy Jindřichova Hradce. Kunžak je poprvé písemně doložen v prameni z roku 1288, v němž je zmíněn jako Cunsek.⁸⁴ Po vymření rodu pánů z Hradce přešla vlastnická práva na městečko do rukou Slavatů. Za jejich vlády prožíval Kunžak zlaté období. Byla mu potvrzena určitá privilegia, byl osvobozen od dodávek dobytka a také se velice dařilo cechům. Působil zde například kovářský, bednářský, krejčovský a ševcovský cech.

---

⁸¹ SOkA Jindřichův Hradec, f. AmJH, kronika Jindřichova Hradce 1836-1928, s. 496.

⁸² Tamtéž, kronika Jindřichova Hradce 1929-1948, s. 51.

⁸³ Tamtéž, s. 155.

⁸⁴ P. KOBLASA, Místopis, s. 130.

Na konci 17. století Slavatové vymřeli. Kunžacké dominium po složitých sporech nakonec připadlo rodu Lichtenstein-Kastelkorn, později na konci 18. století rodu Podstatský-Lichtenstein. V jejich rukou vydržel velkostatek Kunžak až do roku 1926, kdy proběhla pozemková reforma, která ho zrušila.⁸⁵

V den vyhlášení samostatnosti Československé republiky probíhal život obyvatel Kunžaku v naprostém normálu. Bujaré oslavy začaly až o den později, kdy se zpráva o vyhlášení samostatnosti dostala do městečka. Během těchto slavností však nedocházelo k žádným násilným činům, vandalismu či narušení veřejného pořádku.⁸⁶ V následujících týdnech vytvořila obecní rada program, v němž si vytyčila body, které je potřeba zrealizovat. Prioritou se stala obnova a zdokonalení textilního průmyslu, jenž utrpěl během první světové války značný pokles. Dalším bodem byla snaha založit lidovou školu hospodářskou a tím tak zlepšit zemědělské vzdělání. Hospodářská škola pro oboje pohlaví byla postavena v roce 1920 a spolu s ní existovala ve městě ještě obecná, měšťanská a živnostenská škola. Velkým přáním místních obyvatel bylo zlepšit komunikační síť do sousedních vesnic a vybudovat železniční dráhu, která by vedla přes Kunžak. Železnice byla v roce 1920 vyprojektována a později i postavena. Nevedla ovšem městečkem, nýbrž kousek od něj v Kunžaku – Lomy. Posledním bodem na poválečném programu byla elektrifikace města.⁸⁷ První žárovka se rozsvítila 2. června 1927.

Ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 1920, v nichž své zástupce volilo celkem 1 089 lidí, získala největší důvěru strana sociální demokracie s 320 hlasy. Za ní strana národní demokracie (289 hlasů) a agráři (258). Německé strany v prvních československých volbách nezískaly ani hlas.⁸⁸ Jak dopadly volby v roce 1925 v Kunžaku, se z obecní kroniky neví. U počtů hlasů zcela chybí názvy politických stran.⁸⁹ Sociální demokraté značně propadli při volbách v roce 1929. Umístili se až na pátém místě se 132 hlasy. Vítězem se stali agráři (244 hlasů) a na druhé místo se posunuli lidovci (199 hlasů). Komunistům vyjádřilo podporu 44 lidí a německým stranám 3 lidé.⁹⁰

---

⁸⁵ Tamtéž, s. 132.

⁸⁶ SOkA Jindřichův Hradec, f. Četnické stanice v okrese Jindřichův Hradec (dále ČsJH), kniha č. 330, Památník četnické stanice Kunžaku 1918-1948 (dále Památník Kunžak), V. Důležité události v roce 1918.

⁸⁷ Tamtéž, f. Archiv městečka Kunžak (dále AmK), inv.č. 344, Pamětní kniha obce Kunžatecké (dále kronika Kunžaku 1920-1928), s. 3.

⁸⁸ Tamtéž, s. 20-21.

⁸⁹ Tamtéž, s. 92.

⁹⁰ Tamtéž, inv. č. 345, Pamětní kniha obce Kunžaku 1929-1934, s. 27.

Sčítání lidu z roku 1921 odhalilo složení obyvatelstva. Dominantní národností v Kunžaku byli Češi (1 843), menšinou 13 Němců a 1 Slovinka. Podle náboženského vyznání žilo ve městečku nejvíce katolíků (1615), dále 67 obyvatel československé víry, 18 obyvatel českobratrského vyznání, 1 žid a 156 lidí bylo bez vyznání.⁹¹

V Kunžaku existovalo několik spolků a organizací. Od roku 1897 zde působila tělocvičná jednota Sokol, dále pak smyčcový orchestr, mužský a ženský sbor. Tyto spolky se staraly o kulturní život ve městě, organizovaly divadla, koncerty, loutkové hry apod. Na jaře roku 1922 byla v Kunžaku zřízena odbočka Československého červeného kříže, v roce 1925 slavil své 25. výročí založení místní odbor Národní jednoty pošumavské a od roku 1868 zde sídlila i místní četnická stanice.

Ministerstvo vnitra sáhlo 23. června 1923 k zajímavému kroku. Změnilo totiž název města. Do této doby se Kunžak oficiálně nazýval Kumžak. Od léta 1923 byly nově povoleny dvě varianty a to Kunžak či Kunžák.⁹²

---

⁹¹ Tamtéž, inv. č. 344, kronika Kunžaku 1920-1928, s. 42. Dále se zkoumalo pohlaví (842 mužů a 1015 žen), rodinný stav (429 svobodných mužů, 534 svobodných žen, 387 vdaných, 377 ženatých, 93 vdov a 36 vdovců) a také zaměstnání.

⁹² Tamtéž, s. 76.

4. Četnictvo na Jindřichohradecku

4.1. Četnická stanice Jindřichův Hradec

Na území Jindřichohradecka existovaly v době první Československé republiky tři politické okresy – Třeboň, Kamenice nad Lipou a Jindřichův Hradec. V každém politickém okrese sídlilo stejnojmenné okresní četnické velitelství. Tato okresní četnická velitelství spravovalo četnické oddělení č. 28 v Jindřichově Hradci, které zde působilo od 1. listopadu 1908 a své sídlo mělo na bývalém Wilsonově náměstí č.p. 160/I.⁹³ V polovině 20. let 20. století činila jeho rozloha 2 057 km². Z hospodářského hlediska bylo charakterizováno jako zemědělský obvod, s domácím a částečně i továrním průmyslem. Počet obyvatel byl v porovnání s jinými odděleními poměrně nízký. Žilo zde 140 853 lidí v národnostním složení 85,8 % Čechů a 14,2 % Němců. Pro srovnání, na sousedním oddělení v Českých Budějovicích pobývalo 191 976 osob. Kromě již výše zmíněných tří politických okresů zahrnovalo oddělení 239 obcí.⁹⁴ Dále byl k němu roku 1930 přidělen politický okres Pelhřimov a s ním i okresní četnické velitelství v Pelhřimově. Četnické oddělení č. 28 řídil od 1. prosince 1920 štábní kapitán František Doležal, který svou pozici zastával do konce existence první Československé republiky.⁹⁵ Jindřichohradecké četnické oddělení bylo přímo podřízeno zemskému četnickému velitelství v Praze s výjimkou let 1921-1929, kdy se zodpovídalo exponovaným četnickým štábním důstojníkům v Českých Budějovicích.⁹⁶

Okresní četnické velitelství Třeboň, jehož velitelem byl strážmistr Josef Blažek, zahrnovalo na počátku Československé republiky třináct stanic. Jednalo se o četnické stanice Třeboň, Chlum u Třeboně, Suchdol nad Lužnicí, Stříbřec, Nová Ves nad Lužnicí, Jílovice, Lomnice nad Lužnicí, Ševětín, Novosedly nad Nežárkou, Veselí nad Lužnicí, Kardašova Řečice, Dolní Bukovsko a Mezimostí.⁹⁷ V roce 1938 řídil třeboňský okresní

---

⁹³ Tamtéž, f. ČsJH, nezařazeno, Památník velitelství četnického oddělení v Jindřichově Hradci (dále Památník oddělení JH), I. Údaje o zřízení a umístění velitelství a V. Důležité události v roce 1918.

⁹⁴ NA Praha, f. ZČV Praha, kart. 910, inv. č. 811, Výkaz o situaci na četnických odděleních.

⁹⁵ Kalendáře československého četnictva 1920-1938. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <https://www.muzeumpolicie.cz/sbirky/kalendare/>. Před ním vedl oddělení od 6. listopadu 1918 do 25. března 1919 pozdější generál Josef Ježek. V době od 25. března 1919 do 30. listopadu 1920 nebylo místo velitele obsazeno a jejím vedením byl pověřen okresní četnický velitel.

⁹⁶ Zemští četniční velitelé v Praze během let 1918-1938: generál Václav Řezáč (27.4.1910 – 7.11.1918), generál Josef Hammer (prozatímně vedl ZČV v Praze e od 7.11.1918 do 18.1.1919 a poté 15.9.1930 – 31.12.1934), generál Karel Skorkovský (18.1.1919 – 1.4.1925), generál Bohuslav Knobloch (1.4.1925 – 15.9.1930), generál Václav Holna (1.1.1935 - 1937), generál Josef Ježek (1938). SOkA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, nezařazeno, Památník oddělení JH, II. Jméno nejlépe představeného velitele.

⁹⁷ Tamtéž, V. Důležité události v roce 1918.

velitel poručík Josef Matějka již 17 stanic. Přibyly četnické stanice v Českých Velenicích, Klikově, Rapšachu a také četnická pohraniční kontrolní stanice v Českých Velenicích.⁹⁸

Na konci října 1918 zastával pozici okresního velitele v Kamenici nad Lipou strážmistr František Nekola. Do tohoto okresu spadalo sedm četnických stanic. Jednalo se o Kamenici nad Lipou, Nový Etynk (Nová Včelnice), Černovice, Deštnou, Počátky, Horní Cerekev a Žirovnici.⁹⁹ Počet stanic v okrese Kamenice nad Lipou se k roku 1938, kdy byl okresním velitelem vrchní strážmistr Bohdan Janeček, rozšířil o jednu stanici v Častrově.¹⁰⁰

V roce 1930 spravovalo okresní četnické velitelství v Pelhřimově čtrnáct stanic a to Pelhřimov, Božejov, Červená Řečice, Dobrá Voda, Dolní Cerekev, Kojčice, Nová Cerekev, Nový Rychnov, Vyskytná, Pacov, Cetoraz, Hořepník, Lukavec a Obrataň.¹⁰¹ K žádné početní změně do konce roku 1938 nedošlo.

Prvním československým okresním velitelem v Jindřichově Hradci byl strážmistr Břetislav Půlpán. Na začátku dubna roku 1919 byl přemístěn k okresnímu velitelství v Karlových Varech. Jeho místo obsadil Eduard Schreiber, jenž předtím vykonával stejnou pozici v Domažlicích.¹⁰² Na dodržování pořádku a bezpečnosti dohlížely v jindřichohradeckém okrese v roce 1918 četnické stanice v Jarošově nad Nežárkou, Lodhéřově, Strmilově, Stráži nad Nežárkou, Nové Bystřici, Číměři, Starém Městě u Nové Bystřice, Kunžaku a také přímo v Jindřichově Hradci.¹⁰³ Dalšími okresními veliteli se po kapitánu Eduardu Schreiberovi, jenž ve své funkci skončil v roce 1924, stali štábní kapitán Antonín Mácha (1925-1932) a nadporučík Josef Sekava (1933-1938). Síť četnických útvarů se do roku 1938 rozrostla o četnickou stanici v Roseči a také o četnický pohotovostní oddíl v Jindřichově Hradci.¹⁰⁴

V Jindřichově Hradci existovala četnická stanice již za vlády rodu Habsburků. Nacházela se stejně jako četnické oddělení na bývalém Wilsonově náměstí č.p. 160/1.

---

⁹⁸ Kalendář československého četnictva 1938, s. 227-228. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <https://www.muzeumpolicie.cz/sbirky/kalendare/>.

⁹⁹ SOKA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, nezařazeno, Památník oddělení JH, V. Důležité události v roce 1918.

¹⁰⁰ Kalendář československého četnictva 1938, s. 226. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <https://www.muzeumpolicie.cz/sbirky/kalendare/>.

¹⁰¹ SOKA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, nezařazeno, Památník oddělení JH, V. Důležité události v roce 1930.

¹⁰² Tamtéž, V. Důležité události v roce 1919.

¹⁰³ Tamtéž, V. Důležité události v roce 1918.

¹⁰⁴ Kalendáře československého četnictva 1924-1938. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <https://www.muzeumpolicie.cz/sbirky/kalendare/>. Četnický pohotovostní oddíl v Jindřichově Hradci byl přímo podřízen četnickému oddělení Jindřichův Hradec. Četnická stanice Roseč zahájila svou činnost 2. 11. 1919. NA Praha, f. ZČV v Praze, kart. 910, inv. č. 811, Zpráva ze dne 11. listopadu 1919 o zřízení nové četnické stanice v Roseči.

V prosinci roku 1932 se veškeré četnické útvary v Jindřichově Hradci přestěhovaly do novostavby státní úřední budovy v Naxerově třídě, č.p. 567/2.¹⁰⁵ V průběhu let postupně docházelo k modernizaci stanice. Na konci dubna roku 1926 byla stanice vybavena jízdním kolem a dvěma páry lyží.¹⁰⁶ O dva roky později byly ke stanici přiděleny erární psací stroje. Zajímavostí ovšem je, že na telefon, který by se nacházel přímo na stanici, si museli četníci počkat až do července roku 1932.¹⁰⁷ Jiné stanice ve stejném oddělení získaly telefonní přípojku mnohem dříve. Zápis ze staniční služební knihy (1933) dokládá vlastnictví automobilového vozu.

Četnickou službu během převratového období vykonávali dva vrchní strážmistři a tři strážmistři. Do jednoho roku se početní stav zvýšil o jednoho strážmistra. Stalo se tak z důvodu důležitosti okresního města, rozsáhlého a lesnatého obvodu a blízkosti rakouských hranic.¹⁰⁸

Vrchním velením na stanici byl na začátku 20. let 20. století pověřen vrchní strážmistr Václav Novák. Ve své funkci vydržel do roku 1924. Právě v tomto roce zaujal jeho místo vrchní strážmistr Petr Lorenc, jenž přišel z četnické stanice Kunžak. Pod ním sloužilo na stanici stále pět strážmistrů a to Karel Pelikán (1919-1930 a 1931), František Černý (1926-1928), Josef Krejcar (1925-1931), František Procházka (1921-1941) a Antonín Zadražil (1922-1932).¹⁰⁹ Superarbitrační komise ho v prosince 1927 uznala jakékoliv četnické či vojenské službě neschopným. Dle lékařského vyšetření trpěl nervositou a povšechnou tělesnou „sešlostí“. Dne 1. dubna 1928 byl přeložen do trvalé výslužby.¹¹⁰

Kvůli nucené zdravotní dovolené Petra Lorence vedl jindřichohradeckou stanici již od listopadu 1927 vrchní strážmistr Rudolf Mathauser. Narodil se v r. 1882 v Chodově, okr. Domažlice. Zprvu se živil jako řezník a roku 1906 se přihlásil do četnické školy v Praze. O deset let později absolvoval školu pro velitele stanic s celkovým prospěchem „velmi dobrý“. Před příchodem do Jindřichova Hradce působil v Praze

---

¹⁰⁵ SOKA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, nezařazeno, Památník oddělení JH, V. Důležité události v roce 1932. Tamtéž, f. AmJH, kronika Jindřichova Hradce 1929-1945, s. 67.

¹⁰⁶ Tamtéž, f. ČsJH, nezařazeno, Památník oddělení JH, V. Důležité události v roce 1927.

¹⁰⁷ Tamtéž, V. Důležité události v roce 1932.

¹⁰⁸ NA Praha, f. ZČV Praha, kart. 910, inv. č. 811, Rozmnožování stavu 1918.

¹⁰⁹ Kalendář československého četnictva 1927, s. 200. [online]. [cit. 2018-06-07]. Dostupné z: <https://www.muzeumpolicie.cz/sbirky/kalendare/>. František Procházka se aktivně zúčastnil bojů v 1. světové válce. Od 15. října 1915 až do 15. listopadu 1918 bojoval jak na ruské, tak i na italské frontě. NA Praha, f. Generální velitel četnictva Praha (dále GVČ Praha), kart. 152, inv.č. 168, sign. Procházka František.

¹¹⁰ Tamtéž, f. ZČV Praha, kart. 1447, inv.č. 901, sign. Lorenc Petr.

(1906), Temelíně (1906-1910), Českých Budějovicích (1910-1912), Pištěně (1912-1918), Německém Brodě (dnes Havlíčkův Brod, 1916-1918), Besednici (1918-1919) a Rudolfově (1919-1927). Jednalo se tak o velice zkušeného četníka, jehož jeho nadřízení popisovali jako velikého, štíhlého, energického, milého a váženého četníka pevného charakteru.¹¹¹ Nebyla to však jediná změna, která se uskutečnila. Početní stav se navýšil o strážmistra Josefa Nováka (1928-1933). Po dvou letech došlo znovu k personálním posunům. Útvar posílili na dva roky štábní strážmistr František Martínek a strážmistr Josef Váňa (1930-1933) a jednotku naopak opustil strážmistr František Černý.¹¹² K 15. červenci 1930 se odehrála poslední obměna na pozici velitele stanice. Vrchní strážmistr Rudolf Mathauser byl trvale komandován u okresního četnického velitelství ve Falknově nad Ohří (dnešní Sokolov) a od konce listopadu 1932 u okresního četnického velitelství v Plzni. V lednu 1939 byl kvůli svému horšícímu se zdravotnímu stavu superarbitrován a klasifikován „k četnické službě trvale neschopen“.¹¹³

Jeho místo obsadil 1. srpna 1930 vrchní strážmistr Antonín Krákora, který se stal posledním prvorepublikovým velitelem na jindřichohradecké četnické stanici. Antonín Krákora se narodil 20. října 1885 ve Štíhlíci, okr. Český Brod. Obecné vzdělání získal ve třech třídách obecné školy a dvou třídách průmyslové školy. Po škole byl zaměstnán jako řezník a uzenář. K četnictvu se přihlásil v roce 1913. Od 1. října do 14. února absolvoval výcvik četníků na zkoušku v Praze s prospěchem „dobrý“. Ihned po skončení četnické školy byl přiřazen k četnické stanici Králův Dvůr, oddělení Příbram. Poté se už jako ženatý četník přestěhoval na Slovensko, kde mezi 11. červnem 1920 a 14. listopadem 1929 velel stanici Svätý Antol, oddělení Báňská Bystrica. Během této doby dokončil 4. července 1923 výcvik pro velitele stanice v Bratislavě s prospěchem „velmi dobrý“ a 1. listopadu 1923 byl povýšen do hodnosti vrchního strážmistra. Po skončení na stanici Svätý Antol zůstal i nadále na Slovensku. Od 15. listopadu 1929 zastával funkce velitele stanice Báňská Štiavnica, oddělení Báňská Bystrica a také zástupce okresního četnického velitele. Zpět do Čech se vrátil 1. června 1930, kdy začal působit jako velitel stanice

---

¹¹¹ Tamtéž, f. GVČ Praha, kart. 139, inv.č. 168, sign. Mathauser Rudolf. Jak velikou autoritou a odborníkem byl Rudolf Mathauser dokládají kvalifikační listiny. Zde se například hodnotilo odborné vzdělání, schopnost, píle, svědomitost a spolehlivost ve vykonávání služby a také chování mimo službu a společenské chování. Ve většině případů získával vrchní strážmistr R. Mathauser nejvyšší známku pět. V Praze mezi lety 1926/1927 absolvoval kriminologický kurz. Tamtéž.

¹¹² Kalendář československého četnictva 1930, s. 185. [online]. [cit. 2018-06-17]. Dostupné z: <https://www.muzeumpolicie.cz/sbirky/kalendare/>.

¹¹³ NA Praha, f. ZČV Praha, kart. 1149, inv.č. 897, sign. Mathauser Rudolf. Lékařské vyšetření u něj objevilo kornatění tepen, rozšířené srdce, zvětšení štítné žlázy a bolestivé kloubní onemocnění. Jako trvalé bydliště ve výslužbě si zvolil České Budějovice. Tamtéž, kart. 1457, inv. č. 901, sign. Mathauser Rudolf.

Jindřichův Hradec a zástupce tamějšího okresního četnického velitele. Dne 12. září 1939 byl přeložen do trvalé výslužby.¹¹⁴

Složení mužstva bylo od nástupu vrchního strážmistra Antonína Krákory velmi proměnlivé, a to jak z hlediska množství četníků v útvaru, tak také v personální organizaci. Mezi lety 1930-1936 se na stanici nepravidelně hlásilo sedm či osm četníků. V předválečném roce 1937 a částečně také v roce 1938 byla jednotka pravděpodobně kvůli obavám ze sílicího vlivu Němců posílena na devět, respektive deset mužů. Někteří četníci se v Jindřichově Hradci zdrželi na pouhý rok. To byl případ štábního strážmistra Václava Boudníka (1933), praporčíka Jana Maxy (1935) a strážmistra Václava Lišky (1937). Dalšími nově příchozími četníky, ať již na kratší či delší dobu, byli praporčík Alois Polák (1933-1934), štábní strážmistr František Hajný (1933-1935), strážmistři Alois Brynda (od 1933), Antonín Janík (1933-1940), Jan Antonín Beneš (1935-1941), Pavel Ladislav Tůma (od 1937), František Sládek (od 1937), Jan Seiler (od 1937), Eduard Pešek (1931-1941),¹¹⁵ podle staniční služební knihy od roku 1937 štábní strážmistr Václav Presl a praporčík Jan Nauš (1935-1937).¹¹⁶

Jednou z pracovních povinností četníka bylo vykonávání obchůzek, při kterých střežil dodržování zákonů a pořádku. Oblast patřící jindřichohradeckým četníkům byla relativně rozlehlá. Nejvzdálenější vesnice, které patřily do sféry obchůzek, byly například Nová Ves a Dvoreček. Obě vesnice se nacházejí přibližně 10 km od Jindřichova Hradce. Dalšími kontrolovanými obcemi byla Radouňka, Dolní Skrýchov, Horní Skrýchov, Německý Malíkov (dnešní Malíkov nad Nežárkou), Lásenice, Horní Lhota, Dolní Žďár, Horní Žďár, Políkno, Buk, Matná, Ratiboř, Dolní Pěna, Horní Pěna, Hrutkov, Děbolín, Otín, Blažejov, Jindřiš, Velký Ratmírov, Polšt', Vydří, Kačlehy, Hospřiz a samotný Jindřichův Hradec. Dále se kromě vesnic monitorovaly také různé oblasti či objekty. Konkrétně se jednalo o Röschlovu hájovnu, Maříkovu myslivnu, Malírnu, Heroldovu továrnu, strážní domek č. 19, Bednářovu hájovnu, skladiště nábojů I., II. a III., Černého cihelnu, Bláhovu rybárnu, Podvrchy, Škrobárnu, Úhelnu, nádraží v Jindřichově Hradci, Pražské předměstí, Ohradu, Weibertruc,¹¹⁷ Lišný Dvůr, Papírnu, les Bukový Háj, Matnou, Černínovu továrnu, U Jakuba, rybník Holzwehr, Šajbu, Kolářovu rybárnu,

---

¹¹⁴ Tamtéž, kart. 1144, inv.č. 897, sign. Krákora Antonín.

¹¹⁵ Kalendář československého četnictva 1930-1938. [online]. [cit. 2018-06-17]. Dostupné z: <https://www.muzeumpolicie.cz/sbirky/kalendare/>.

¹¹⁶ NA Praha, f. ZČV Praha, kart. 1152, inv.č. 897, sign. Nauš Jan.

¹¹⁷ Heslo Hradec Jindřichův, Ottův slovník naučný XI, Praha 1897, s. 738. Tzv. Weibertruc je dům, který byl postaven v 17. století řeholním řádem římskokatolické církve, Tovařstvem Ježíšovým (jezuity).

Federpuš, Štampfovu cihelnu, Sádky, Nový Dvůr, strážní domek č. 16, nádraží v Děbolíně, zastávku sv. Barbora, Krausovu cihelnu, Otínské lesy, Jindřišské lesy, Boubberlovu továrnu, Schneiderovu hájovnu, Proboštský les, vojenskou střelnici, Útulnou, Pohodnice a o myslivnu Řasy.¹¹⁸

Pokud bylo potřeba, tak se četníci z Jindřichova Hradce vydali i na obchůzku na území nepatřící do jejich sféry. Příkladem může být situace z 11. května 1933, kdy se četníci na ústní rozkaz okresního četnického velitele, jež obdrželi předchozí den, vydali do Kostelní Radouň. Poté se měli znovu řídit rozkazy okresního velitele, případně velitele četnické stanice v Lodhěřově, kteří rozhodovali o dalším postupu. Zpět na četnickou stanici v Jindřichově Hradci se vrátili téhož dne o 18. hodině. Vykonali pět domovních prohlídek u podezřelých, státu nepřátelských osob, o nichž učinili oznámení četnické stanici v Lodhěřově.¹¹⁹

O tom, jak měla vypadat četnická služba, nám vypovídají staniční služební knihy, které byly psány formou záznamu a skládaly se ze dvou částí. Do první, levé části měl velitel četnické stanice každý den zapisovat program a náplň práce. Záznam začínal datem vykonávané služby. Následoval označením četníka, který v onen den konal čtyřiaadvaceti hodinovou pohotovost na stanici a měl být k dispozici pro jakoukoliv nutnou záležitost.¹²⁰ Poté byla předepsána místa, tzv. obchůzky, která měl četník projít a na která byl vyslán kvůli preventivnímu dohlížení na pořádek a bezpečnost či na rozkaz nadřízeného, aby prošetřil určitá bezpečnostní rizika. Dále byla stanovena hodina k nástupu vykonání obchůzky a také její přibližná doba trvání včetně určeného času na odpočinek. Jednotlivé obchůzky na jindřichohradecké stanici mohly trvat klidně i deset, čtrnáct, šestnáct hodin, či podle potřeby. Zápis byl zakončen určením jednoho či dvou četníků, kteří obchůzku vykonali. Do druhé, pravé části se v krátkosti zapsal příchod

---

¹¹⁸ SOkA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, kniha č. 251-253, Staniční služební kniha Jindřichův Hradec (dále SSK Jindřichův Hradec) 1933-1938.

¹¹⁹ Tamtéž, kniha č. 251, SSK Jindřichův Hradec 1933-1936, zápis z 11. května.

¹²⁰ Kasární předpis, Praha 1924, s. 21. Pohotovostní služba se sloužila na každé stanici, která měla čtyři a více četníků včetně velitele stanice, jenž byl také povinen tuto službu vykonávat. Mohla se také sloužit na stanicích, kde byli méně než čtyři četníci, na dobu nezbytně nutnou, pokud by bylo potřeba udržet bezpečnostní poměry. Jednalo se o pravidelnou službu, která začínala ve 13:00 prvního dne a končila ve stejném čase druhého dne. Četník během pohotovostní služby přijímal v době nepřítomnosti velitele stanice udání a podání, informoval velitele stanice a případně ostatní četníky o nutných služebních záležitostech a rozkazech, byl připraven k okamžitému nástupu do služby a vykonával dozor v kasárnách. Z kasáren se mohl vzdálit jen ze služebních důvodů. Tamtéž, s. 22.

dotyčných četníků a co se během služby stalo.¹²¹ Do staničních služebních knih se na stejném principu zapisovala také činnost, jež se řadila mezi zvláštní četnickou službu.¹²²

Vysledovat přestupky a spáchanou trestnou činnost na konci prvního desetiletí a ve dvacátých letech 20. století v obvodu jindřichohradecké četnické stanice je poměrně těžký úkol. Bohužel se pro tato období nedochovaly staniční služební knihy, které mohly bádání pomoci.¹²³ Nedochoval se ani památník četnické stanice Jindřichův Hradec. K dispozici je pouze památník okresního četnického velitelství Jindřichův Hradec. Ten ale obsahuje spíše obecné informace týkající se četnictva nebo nejdůležitější události z celého velitelství. I přes to je zde zaznamenán jeden, zato velice vážný, konkrétní případ trestné činnosti týkající se sledované oblasti.

V Jindřichově Hradci bylo dne 15. ledna 1919, tedy několik měsíců po skončení první světové války, vypleněno deset židovských obchodů. Toto rabování měl na svědomí obrovský dav čítající 700 až 800 osob. Mezi nimi bylo asi 200 vojáků místního pěšího pluku čís. 75 a také venkovské obyvatelstvo, které se toho dne účastnilo trhu v Jindřichově Hradci. Proti výtržníkům vyslalo posádkové velitelství vojenské oddíly pod velením důstojníků. Situace se však neuklidnila. Spíše se ještě zhoršila. Oddíly zaujaly k celé události buď pasivní postoj, či se k davu dokonce přidaly. Vojáci se zbraní v ruce vnikali do obchodů a z nich vyhazovali zboží mezi drancující dav. Velící důstojníci byli bezmocní, neboť vojsko úplně vypovědělo poslušnost. Proti nastalé situaci a tak velkému davu nemohlo zakročit ani jindřichohradecké četnictvo, které se i s okresním četnickým velitelem skládalo ze tří mužů. V 10 hodin odpoledne dorazily z Českých Budějovic dvě setniny vojska a okamžitě obsadily ohrožené objekty. Teprve tehdy byla situace pod kontrolou a během noci se již nic neodehrálo.

Hned druhý den započalo za pomoci deseti četníků z Prahy rozsáhlé vyšetřování, zatýkání výtržníků a vlna domovních prohlídek jak v Jindřichově Hradci, tak i v sousedních vesnicích. Celková bilance lednového rabování činila majetkovou škodu v řádech několika milionů korun, do konce ledna 1919 bylo zatčeno 66 civilních osob, 7 vojáků a dalších 118 osob bylo oznámeno soudu. Polovina asistenčních četníků z Prahy se vrátila zpět 26. ledna. Zbytek v Jindřichově Hradci zůstal z bezpečnostních důvodů až

---

¹²¹ SOkA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, kniha č. 251, SSK Jindřichův Hradec 1933-1936.

¹²² Tamtéž, zápis z 2. května.

¹²³ Nejstarší staniční služební kniha pro četnickou stanici Jindřichův Hradec pochází z let 1914-1916. Další dochované knihy pochází až ze 30. let, konkrétně z roku 1933 a končí rokem 1944.

do 19. února 1919. Výsledek vyšetřování a důvody, proč k rabování došlo, bohužel v památníku chybí.¹²⁴

O dalším případě, tentokrát ze druhé poloviny 20. let 20. století, se zachovaly minimální informace v osobním spise vrchního strážmistra Petra Lorence. Ke konci 20. let dělala četníkům značné problémy skupinka tří nebezpečných lupičů pokladen. Přes zvláště ztížené okolnosti se je nakonec podařilo vypátrat a usvědčit. Dne 21. listopadu 1927 získal vrchní strážmistr Petr Lorenc od zemského četnického velitelství pro Čechy v Praze pochvalné uznání za obzvláštní horlivost, vytrvalost a iniciativu, kterou projevil k vypátrání výše zmíněných zločinců.¹²⁵

Ze zápisů ze staničních služebních knih mezi lety 1933-1938 vyplývá, že se jindřichohradečtí četníci potýkali s poměrně velkým počtem různorodých přestupků a trestných činů, které poté oznamovali podle závažnosti příslušným úřadům. Méně závažné činy, jako byl například podomní obchod, nenahlášení cizinců, porušení silničního řádu, byly hlášeny okresnímu úřadu. Naopak vážné trestné činy (krádež, vyhnání plodu ze života, apod.) se oznamovaly okresnímu soudu. Nejčastějším proviněním v první polovině 30. let byl přestupek proti bezpečnosti majetku (jak movitého, tak i nemovitého) a poté přestupek bezpečnosti těla, živnostenského řádu a porušení silničního řádu.¹²⁶

Průměrnými prohřešky byly například potulka, jež byla občas spjatá se žebrotou, a krádež. Existovala celá škála odcizených věcí. Mohlo se jednat o hotovost, šatstvo, potraviny, úl včel, drůbež či pás pro neplavce. Ovšem nejvíce kradeným předmětem bylo kvůli rychlému a snadnému zisku kolo. Podobnou zkušenost lze nalézt i ve vzpomínkách četníka Františka Fary, který detailně popisuje praktiky zlodějí jízdních kol: *„A v krádežích byly zase nejčastějším druhem krádeže motorových vozidel a kol. Kradla se sice i auta a motocykly, ale kola se kradla v takovém množství, že seznamy ukradených jízdních kol byly velmi obsáhlé, neboť šly do tisíců. A přitom pátrání po odcizených kolech bylo ztíženo zejména tím, že okradení velmi často neznali ani značku svého odcizeného kola, natož pak výrobní číslo, které je vyraženo na rámu kola a které je pro úspěšné pátrání nejdůležitější. A někdy okradený neznal ani řádně barvu svého kola.*

---

¹²⁴ SOkA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, nezařazeno, Památník oddělení JH, V. Důležité události v roce 1919.

¹²⁵ NA Praha, f. ZČV Praha, kart. 1447, inv. č. 901, sign. Lorenc Petr, Výtah z protokolu pochval.

¹²⁶ SOkA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, kniha č. 251, SSK Jindřichův Hradec 1933-1936. Mezi porušení silničního řádu bylo započítáváno také porušení zákona o motorových vozidlech, pokuty za chybějící řidičský certifikát, špatně osvětlené kolo apod.

*A specializovaní zloději kol měli už svou rutinu, jak kolo pozměnit, přebarvit, vyměnit vzájemně různé díly i pozměnit výrobní číslo. A potom i okolnost, že na odcizeném kole ujeli daleko od místa činu, ztěžovala pátrání. A proto mezi nevypátranými krádežemi dominovala na prvním místě odcizená kola. Nejčastějším způsobem odcizení jízdních kol byl ten, že pachatel vypožoroval někoho, kdo postavil kolo někde před obchodem nebo před nějakým úřadem, a když vešel dovnitř, zloděj na kolo sedl a ujel do jiné obce. Tam pak v některém hostinci předstíral hostům, že je v peněžní tísní, že buď peníze ztratil, nebo že je zapomněl doma. A protože peníze nutně za nějakým účelem potřebuje, že by prodal kolo. Cena byla samozřejmě nízká, a tak se nějaký ten kupec vždy našel, zloděj sebral peníze a hbitě hledal další příležitost k další krádeži.*¹²⁷

Do kategorie méně častých provinění patřily různé podvody, veřejné násilí, lesní a polní pynch, týrání zvířat, nepovolené rybaření či podezřelá smrt. K těmto případům docházelo přibližně desetkrát do roka. Výjimkou bylo tzv. vyhnání plodu ze života. V době vrcholící velké hospodářské krize v Československu, v roce 1933, četníci zaznamenali celkem osm případů usmrcení plodu. V následujících dvou letech však počet poklesl na pouhé dva záznamy.¹²⁸ Dalšími nepříjemnostmi, se kterými se četníci potýkali, byly sebevraždy spáchané různými způsoby – oběšením, zastřelením, otrávením. Roku 1933 spáchaly sebevraždu čtyři osoby, z toho dvě uskutečněné během tří dnů: „*Vrátili se 9./12. 1933 v 5 hod. Chlieblerová Aguippina z Jindř. Hradce zemřela náhle 7. 12. 1933 za příznaků prudké otravy. Smrt přivoděna vlastní vinou v důsledku vyhnání plodu; okres. soudu případ oznámen.*“ a „*Vrátili se 9./12. 1933 ve 22 hod. Chrirnuck Michal z Jindř. Hradce spáchal sebevraždu oběšením; okres. úřadu v J. Hradci oznámeno. Rezek Antonín z Jindř. Hradce zemřel násilnou smrtí vlastní vinou; okres. soudu a okres. úřadu oznámeno.*“¹²⁹ O rok později spáchalo sebevraždu pět osob a v následujícím roce pouze jedna, z nešťastné lásky.

Druhá polovina 30. let změnu, co se týče složení nejčastějších přestupků, nepřinesla. Došlo ovšem k mírnému nárůstu kriminální činnosti. Jestliže se proti bezpečnosti majetku, těla, živnostenskému a silničnímu řádu provinilo v roce 1933 přibližně 230 osob a v roce 1935 asi 311 osob, tak v letech 1936 a 1937 se přestupku

---

¹²⁷ F. FARA, Četnické vzpomínky, s. 37-38.

¹²⁸ SOkA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, kniha č. 251, SSK Jindřichův Hradec 1933-1936, zápis z 8. ledna 1934. Tamtéž, zápis z 20. března 1935.

¹²⁹ Tamtéž, zápis z 9. prosince 1933.

dopustilo 454 respektive 449 lidí a do konce září 1938 zhruba 190 lidí.¹³⁰ Napjatá situace v Evropě těsně před druhou světovou válkou se dále promítla do nových úkolů jindřichohradeckých četníků i do šetření nových deliktů. Jednalo se například o urážky prezidenta republiky, porušení zákona o obraně státu, úkladech republiky, sledování, domovní prohlídky. K jedné takové prohlídce došlo na začátku roku 1937 a je o ni zachován kratičký zápis ve staniční služební knize, který zní: *“Vrátili se 12.1. 1937 o 23 hod. U německého emigranta Harry Oberheinricha v Jindř. Hradci byla provedena domovní prohlídka pro podezření z verbování pro Španělsko. Prohlídka zůstala bez výsledku; okres. soudu oznámeno.”*¹³¹ Sledování se vztahovalo především k roku 1938 a k aktivitě Sudetoněmecké strany (Sudetendeutsche Partei, zkráceně SdP). Kontrolovala se činnost strany, její protistátní úmysly, sledovali se příslušníci SdP a prováděly se domovní prohlídky u funkcionářů strany.¹³²

4.2. Četnická stanice Kunžak

K jejímu zřízení došlo již 8. listopadu 1868. Stanice byla umístěna na kunžateckém náměstí s č.p. 74, kde četníci působili pouze do 3. února 1875. Právě v tento den byla stanice přeložena do sousedního, čtyři kilometry vzdáleného Strmilova, kde setrvala necelých třicet čtyři let. Oficiálně se četnictvo vrátilo do Kunžaku 1. ledna 1909. Neúřadovalo však na svém bývalém pracovišti, nýbrž se přestěhovalo na náměstí do budovy č.p. 92.¹³³ Svou technickou vybaveností na tom stanice nebyla špatně. V kanceláři byl k dispozici psací stroj a již od 18. července 1925 vlastnili četníci telefon – tedy o osm let dříve, než kolegové z Jindřichova Hradce.¹³⁴ Četnická stanice v Kunžaku patřila do sítě bezpečnostních útvarů, které byly podřízené okresnímu velitelství v Jindřichově Hradci. Spadala tudíž i do stejnojmenného oddělení a pod zemské četnické velitelství pro Čechy v Praze.

---

¹³⁰ Výjimku tvoří rok 1934, kdy se kvůli častým kontrolám na silnici zvedl počet čtyř nejčastějších přestupků na číslo 453.

¹³¹ SOkA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, kniha č. 252, SSK Jindřichův Hradec 1937-1938, zápis z 12. ledna 1937. Termín verbování pro Španělsko se vztahuje ke španělské občanské válce, která se uskutečnila v letech 1936-1939.

¹³² Tamtéž, zápis z 19. září 1938. S nákloností místního obyvatelstva k nacistické ideologii se jindřichohradečtí četníci setkali již 15. května 1934, kdy se v lese poblíž Německého Malíkova našly neznámým pachatelem vytesány dva skobové kříže s nápisem „Heil Hitler“ a 6. května 1935, kdy neznámý pachatel nakreslil hákové kříže na hranici dříví v lese nedaleko Nového Dvora.

¹³³ Tamtéž, kniha č. 330, Památník Kunžak, I. Údaje o zřízení a umístění velitelství.

¹³⁴ Tamtéž, nezařazeno, Památník oddělení JH, V. Důležité události v roce 1925. Dokladem vlastnictví psacího stroje je kopie žádosti o zastavení pátrání vyhotovena v Kunžaku a na psacím stroji.

Za první Československé republiky řídili kunžateckou stanici pouze dva velitelé. Tím prvním byl vrchní strážmistr Petr Lorenc, jenž vedl zdejší četníky již před první světovou válkou, od 1. května 1913.¹³⁵ Narodil se jako syn koláře roku 1873 v Onom světě, okr. Klatovy. Absolvoval čtyři třídy obecné školy a poté pracoval jako kolář či dělník. Před příchodem do Kunžaku sloužil jako řadový četník v Heřmanově Městci, Vápenném Podole (něm. Kalkpodol) a Svatce. Jeho nadřízení si u něj cenili jak velmi dobrých teoretických, odborných a praktických znalostí, tak i osobních vlastností jako pevný charakter, energičnost a upřímnost. Na druhou stranu mohla vykonávání služby negativně ovlivnit jeho průměrná výška, silná a zavalitá postava a krátkozrakost. Své působení v Kunžaku ukončil v létě 1924 a stal se velitelem stanice v Jindřichově Hradci.¹³⁶

Dne 1. srpna 1924 byl na prázdné místo dosazen vrchní strážmistr Jan Vyleta, který se narodil 18. června 1891 v Louňové, okr. Plzeň. Civilním povoláním byl krejčovský pomocník. K četnictvu se přidal v době probíhající první světové války. Prvním působištěm se stala četnická stanice Staré Město, kde sloužil od května roku 1916 do prosince 1918 s tříměsíční výjimkou. Přihlásil se totiž k armádě v poli jako polní četník na srbském bojišti. Poté byl ze Starého Města převelen do Jindřichova Hradce (1918-1924) a dále následovala působení v Kunžaku (1924-1941) a ve Strmilově.¹³⁷ Oba velitelé spolupracovali v Kunžaku průměrně se třemi až čtyřmi četníky. Mezi lety 1918-1938 prošlo tamější stanicí celkem jedenáct četníků. Někteří zde vykonávali službu pouhých pár měsíců (strážmistři Jan Pilař, Karel Renc, Emil Roubík, František Rašek, Vojtěch Šroubek, Bernard Michálek, Václav Liška), jiní vydrželi i několik let (např. strážmistr Josef Černý, 1922-1934).¹³⁸

Dalším z déle sloužících četníků byl strážmistr Josef Drhlička. Pocházel z Bělčic (okr. Blatná), kde se 31. července 1890 narodil. Vzdělání získal po pěti třídách obecné školy a poté se živil jako krejčovský pomocník. S dobrým prospěchem a pouze s dostatečnou znalostí německého jazyka absolvoval roku 1921 četnickou školu v Praze a ihned poté byl přidělen ke kunžateckému sboru, kde působil do března 1934. Následně byl trvale přidělen k četnickému pohotovostnímu oddílu Německé Jablonné, oddělení

---

¹³⁵ Tamtéž, kniha č. 330, Památník Kunžak, III. Seznam velitelů stanice.

¹³⁶ NA Praha, f. ZČV Praha, kart. 1447, inv. č. 901, sign. Lorenc Petr.

¹³⁷ Tamtéž, f. GVČ Praha, kart. 180, inv. č. 168, sign. Vyleta Jan. Aktivně se od července 1914 do února 1916 účastnil bojů na ruské frontě, ze kterých si odnesl zranění na levé ruce.

¹³⁸ SOkA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, kniha č. 330, Památník Kunžak, IV. Seznam podřízeného mužstva.

Liberec. V září 1932 se přihlásil k výcviku pro velitele stanice. Tento výcvik dokončil o půl roku později v Praze s dobrým prospěchem. Jako velitel stanice se uplatnil až v létě 1937, kdy začal řídit stanici v Jistebnici, oddělení Tábor.¹³⁹

Za zmínku stojí také strážmistr Vojtěch Kukrál, narozený 31. května 1898 v Jehnědně, okr. Písek, který byl také jedním z dlouhodobě sloužících četníků v Kunžaku. Absolvoval tři třídy obecné školy, dvě třídy průmyslové školy a vyučil se dámským a pánským krejčím. Před přijetím k četnictvu se staral v rodné obci o hospodářství. Místo německého jazyka ovládal polský jazyk, který se začal učit na četnické škole a zdokonalil se v něm při službě ve Slezsku. Výcvik pro četníky na zkoušku absolvoval mezi lety 1923-1924 v Opavě s dobrým prospěchem a také prošel kursem pro výcvik služebních psů. Před nástupem do Kunžaku sloužil ve Stanislavicích (1924-1929) a Ropicích, obě stanice v oddělení Český Těšín. Dále pak v Petroupimi (1932-1934, oddělení Benešov u Prahy), Kunžaku (1934-1939) a v Žirovnici (1939). Dnem 20. prosince 1939 byl přeložen do trvalé výslužby.¹⁴⁰

Území, na kterém kunžatečtí četníci kontrolovali dodržování pořádku a bezpečnosti, bylo členěno na tři pochůzkové obvody zahrnující jednotlivé obce, oblasti i objekty. Do prvního obvodu směřujícího západně a severozápadně od Kunžaku se řadilo nádraží, Vavrův mlýn, Lomy, Sloupec I, Sloupec III, Hospříz, lihovar, Krvavý dvůr, Snajdrův kopec, Člunek, Krvavý rybník a Hameršmídův mlýn. Druhý obvod vedl severovýchodně a východně od Kunžaku a četníci tímto směrem prošli Leštinu, Knížecí vrch, Suchdol, zemské hranice, Mosty, Lanu, Šejnův mlýn, Sloupec II, U Malatů a Komorník. Poslední, třetí obvod, mířil na jih a jihovýchod. Zde se nacházel Markův kámen, tetřeví bouda, Jitra, Terezín, Zvůle, Zvůlský rybník, Pazderna, Wenzel, lesní bouda, Malé Podolí a samozřejmě samotný Kunžak. V průběhu let se přidala další místa, jako byl Malý Ratmírov, Vysoký Kámen, Kačležský rybník, Doubkova pila, Petschův mlýn, Rozkoš – nádraží, Rokytův mlýn, Valtínov, cihelna, Kunějovské dvory a Kosova bouda.¹⁴¹

---

¹³⁹ NA Praha, f. ZČV Praha, kart. 1132, inv. č. 897, sign. Drhlička Josef.

¹⁴⁰ Tamtéž, kart. 1146, sign. Kukrál Vojtěch. Do trvalé služby byl poslán disciplinární komisí, která tak učinila z následujících důvodů: „*V noci z 18. a na 19. května 1939 mimo službu v četnickém stejnokroji 1/ za návštěvy 3 hostinců v K. se podnapil, 2/ překročil policejní uzavírací hodinu, 3/ nemístně se vyjádřil vůči příslušníku říšskoněmecké finanční stráže, 4/ dal se hostiti lihovými nápoji a 5/ svým nepřístojným jednáním vyvolal v hostinci výtržnost, při níž lehce zranil dozorce finanční stráže. Tím poškodil dobré jméno četnictva. Generální velitel četnictva výnosem ze dne 30. října 1939, čís. 132/1939 usnesení potvrdil, čímž se stal právoplatným.*“ Tamtéž.

¹⁴¹ SOKA Jindřichův Hradec, f. ČsJH, kniha č. 324-326, Staniční služebna kniha Kunžak (dále SSK Kunžak) 1918-1938.

Od vzniku nové Československé republiky a po celý rok 1919 nedocházelo k většímu počtu násilných trestných činů. Staly se spíše vzácností. Četníci nejvíce řešili případy týkající se porušení bezpečnosti cizího majetku, krádeží a dobytčího zákona, který například zahrnoval volné pobíhání psů, prodej dobytka bez příslušného povolení či prodej prasat mimo prodejní místo. Dále se četníci usilovně věnovali pátrání po odcizených věcech, pachatelích a konkrétních osobách.¹⁴² I přes to, že se násilnosti v této době staly na území Kunžaku spíše výjimečností, odehrála se roku 1918 vražda, která je zaznamenána v památníku četnické stanice: *„Dne 25. prosince 1918 o ¾ 1h v noci, zastřelen byl 86 roků starý hostinský Jan Ruschka z Člunku č. 62 ve svém bytu a jeho hospodyně Anežka Wagnerová střelena do levé strany prsou a způsobeno jí těžké zranění. Dle výpovědi zraněné Wágnerové, spáchal vraždu tuto jí dobře známý vojenský sběh Ferdinand Habarth ze Sedel okr. Jindřichův Hradec, který spáchal čin v loupežném úmyslu, ježto jest to individium práce se štítící a cizímu majetku nebezpečné – ale po činu však uprchl a nic neodcizil. Habarth byl dne 26. prosince 1918 zatčen v obci Dobrá Voda okr. Jindřichův Hradec a do vazby okr. soudu v Nové Bystřici dodán, později dopraven ku krajskému soudu v Českých Budějovicích, kdež byl postaven před porotu, ale byl touto porotou osvobozen.“*¹⁴³

Nelze jednoznačně shrnout, jak vypadal obraz trestné činnosti a přestupků ve 20. letech 20. století z důvodů chybějících staničních knih pro roky 1921-1925 a 1929. Z knih, které se dochovaly, ovšem vyplývá, že se kriminální činnost výrazně nelišila od dob nově vzniklého státu. Občané se stále dopouštěli především méně závažných deliktů jako byla krádež, poškození cizího majetku, porušení dobytčího zákona a nákazy zvířat. To stejné platí i pro hledisko kvantity provinění. Nelze jednoznačně říci, že by docházelo k nárůstu kriminality či naopak k jejímu poklesu.¹⁴⁴ Neobvyklým a zajímavým případem, při kterém rozhodně museli četníci prokázat své znalosti a bystrost, se stal pokus o podvod z roku 1921: *„Dne 3. června 1921 ráno, oznámil na zdejší stanici obchodník koloniálním zbožím Josef Vybíral z Mostů č. 55, že mu bylo v noci na 3. června 1921 neznámými pachateli odcizeno větší množství různého zboží, šatstva, peřin a obnos 50 Kč. na hotovosti; vše v úhrnné ceně 15.484 Kč. Při zavedeném pátrání velit. stanice vrch. strážmistrem Petrem Lorencem a strážmistry Josefem Šedou a Josefem Drhličkou bylo dne 7. června 1921 zjištěno, že oznámená krádež byla jen fingována a udánlivě odcizené*

---

¹⁴² Tamtéž, kniha č. 324, SSK Kunžak 1918-1920.

¹⁴³ Tamtéž, kniha č. 330, Památník Kunžak, V. Důležité události v roce 1918.

¹⁴⁴ Tamtéž, kniha č. 324-325, SSK Kunžak 1920-1928.

*věci byli nalezeny uschované u jeho příbuzných. Vybíral po delším zapírání doznal, že krádež jen předstíral a to proto, by získal pojistné ve výši 15.000 Kč. Pro tento čin byl Vybíral kraj. soudem v Č. Budějovicích odsouzen ku 2 měs. těžkého žaláře.*¹⁴⁵

Ve 30. letech se situace změnila. I přes to, že čím dál méně docházelo k přestupkům vůči bezpečnosti majetku, těla a života, kriminalita v této době mírně narostla. Mohlo za to především častější provinění proti silničnímu řádu a jemu příbuzné delikty. Dále k tomu přispěly přestupky, specifické hlavně pro druhou polovinu 30. let, jako ohlašování cizinců, organizace politické správy, zákon o obraně státu. Nejdominantnějšími složkami kriminality i nadále zůstaly krádeže, porušení živnostenského řádu, nákazy zvířat a dobytčích zákonů.¹⁴⁶

4.3. Srovnání četnických stanic v Jindřichově Hradci a Kunžaku

Obě četnické stanice měly svou tradici již v době před první světovou válkou a od roku 1909, kdy se četnictvo vrátilo ze Strmilova zpět do Kunžaku, pokračovaly ve své činnosti nepřetržitě i po vyhlášení samostatné Československé republiky. Jejich nejbližším nadřízeným byl okresní velitel v Jindřichově Hradci, dále pak jindřichohradecké oddělení a zemské četnické velitelství pro Čechy v Praze. Další podobností byla krajinná poloha, ve které se nacházely a prováděly obchůzky pro kontrolování bezpečnosti a pořádku. V obvodech obou stanic se nacházel rozsáhlý komplex lesů a rybníků, jenž negativně napomáhal k tomu, aby se občané dopouštěli kriminální činnosti jako byl lesní a polní pých, krádež dříví, ryb a v nejhorším případě sebevražda oběšením nebo utonutím. Dále se četníci z obou stanic museli potýkat s problémy týkajícími se cizinců, kočovných společností a především cikánů. Problematika cikánů ale přeci jen více zasahovala do práce kunžateckých četníků. Bylo to pravděpodobně z důvodu venkovského prostředí, kam Kunžak patřil. Četníci se skoro každý měsíc vydávali pátrat po pobytu cikánských rodin do okolních obcí, aby zkontrolovali jejich činnost a v případě jakéhokoliv porušení (krádež, nedovolený návrat do oblasti apod.) cikány buď zatkli, nahlásili nebo je doprovodili do příslušné vesnice.

---

¹⁴⁵ Tamtéž, kniha č. 330, Památník Kunžak, V. Důležité události v roce 1921. Dále jsou v památníku zapsány případy čtyř podezřelých požárů, které se odehrávaly během několika měsíců v r. 1924, poté v r. 1925 úkladná vražda, při níž byla otrávena pěti týdenní nemanželská dcera a její matka kyselinou octovou, násilné vloupání, požár a v r. 1929 krádež většího množství zvířete a další požár. Tamtéž, V. Důležité události 1924, 1925, 1929.

¹⁴⁶ Tamtéž, kniha č. 326, SSK Kunžak 1933-1936.

Pro obě stanice bylo společné, že kromě výše zmíněných přestupků, řešily celou škálu dalších rozmanitých deliktů.

Odlišnosti nastávají při pohledu na celkový počet spáchaných trestných činů a přestupků. Důvodem mohl být fakt, že Jindřichův Hradec byl významnější okresní město se železniční dráhou, v němž se pohybovalo a žilo více lidí. Jeho důležitější postavení také umocňovala pokročilejší industrializace a větší rozloha jak města, tak i kontrolované oblasti. Rozdíl v množství zaznamenaných deliktů byl několikanásobný. Náročnější práci z hlediska typů provinění měli znovu četníci z Jindřichova Hradce. Zatímco četnická stanice Kunžak se zabírala především lehkou kriminální činností, jejich jindřichohradečtí kolegové museli mnohem častěji řešit projevy násilí. Jednalo se zejména o překročení zákona o bezpečnosti těla, života, násilné smilstvo, veřejné násilí a vyhnání plodu ze života. Právě posledně zmiňovaný delikt je dobrý příklad k porovnání. V Hradci během 30. let bylo usmrcení plodu oznámeno celkem třináctkrát. Na četnické stanici v Kunžaku byly tyto případy zaznamenány pouze dvakrát. První pochází z roku 1933 a je podrobněji popsán v památníku tamější stanice. O druhém případě se píše ve staniční služební knize z roku 1938.

S velikostí obvodu souviselo personální složení obou stanic. Za první Československé republiky bylo řízením jindřichohradecké stanice postupně pověřeno pět vrchní strážmistrů, kteří veleli až osmi podřízeným četníkům. Poměry v Kunžaku byly diametrálně odlišné. V letech 1918-1938 se na pozici velitele vystřídali pouze dva vrchní strážmistři, jimž byli k dispozici dva podřízení četníci. Personální stavy mužstev se projevíly v konání obchůzek. Kvůli tak nízkému počtu nebylo možné, aby kunžatečtí četníci chodili po obchůzkách každý den. Jednak měli na práci i jiné záležitosti, a jednak byla oblast vcelku rozsáhlá. Proto se většinou prováděla obchůzka ob den. Naopak stanice v Jindřichově Hradci mohla provádět kontroly každý den, a dokonce vyslat několik četníků během jednoho dne na více míst.

Technická vybavenost obou stanic byla podobná a na slušné úrovni. Disponovaly telefonním zařízením, erárními psacími stroji a jindřichohradečtí dokonce automobilovým vozem. Při doprovázení zatčených k výkonu trestu, k okresnímu, krajskému soudu anebo při výpomoci do sousedních stanic však využívali k dopravě hlavně železniční dráhu. Jestliže se naskytla příležitost, tak si četníci mohli půjčit jízdní kolo, či se svézt automobilovým vozem. Obě stanice úřadovaly na atraktivních místech města. Četnická stanice v Kunžaku sídlila od roku 1908 na náměstí v budově č. 92 a jindřichohradecká stanice se v říjnu 1932 stěhovala do nové úřední budovy v Naxerově

třídě, do které byl kromě četnictva umístěn okresní soud, finanční, katastrální, důchodkový a cejchovní úřad.

Chod obou stanic nenarušil ani vznik druhé Československé republiky a druhá světová válka, avšak nastalé situaci se samozřejmě musely přizpůsobit.

Závěr

Bezpečnostní složky, mezi které patřilo i četnictvo, určitým způsobem hlídaly dodržování pořádku a bezpečnosti již od dávných dob. Během habsburské nadvlády prošla tamější četnická organizace značným vývojem a modernizací, což se náramně hodilo po válce nově vzniklému Československému státu, aby zavedl četnictvo i pod svou správou, a ušetřil si tak v tomto ohledu mnoho času a úsilí.

Samotné převzetí rakouského četnictva bylo nicméně složitým procesem a vyžádalo si změny především v oblasti administrativy. Zajímavou kapitolou v historii československého četnictva byl důraz státní správy na systém vzdělávání a snaha vytvořit z četnictva váženou autoritu pro styk s veřejností. Od 20. let 20. století nastala v rámci celého státu určitá politická, ekonomická a bezpečnostní stabilita, která se projevovala zlepšením životních podmínek. Nastala doba, kdy mohlo dojít například ke stavbě a renovaci dopravní infrastruktury či k modernizaci četnických stanic. Ty byly vybavovány psacími stroji, koly, telefonními zařízeními a v případě Jindřichova Hradce i přesunem sídla do moderní budovy. Takové změny ulehčovaly četníkům vykonávání práce a pomáhaly potírat trestnou činnost a přestupky.

Mezi Jindřichovým Hradcem a Kunžakem je pouze minimální vzdálenost a obě území se nacházejí ve stejných krajinných podmínkách. Rozdíl mezi nimi se objevuje při otázce společenského prostředí. Zatímco se Kunžak řadí spíše do venkovského typu, Jindřichův Hradec je opakem a řeší záležitosti městského prostředí. A právě tento rozdíl se ukázal být zásadní jak v otázkách četnického fungování, tak také v páchané kriminální činnosti.

Zmapovat působení četnictva v Jindřichově Hradci v úplné šíři a hloubce nebylo možné, a to kvůli chybějícím pramenům. Staniční služební knihy z let 1918-1932, ze kterých by se dalo získat mnoho důležitých faktů, se bohužel nepodařilo dohledat. Stejně tak mrzí absence památníku četnické stanice Jindřichův Hradec. Naproti tomu pramenná základna pro studium četnického sboru v Kunžaku je bohatší. I přes to, že chybí staniční služební knihy z první poloviny 20. let 20. století a 1929-1932, je tato část lépe shrnuta a probádána. Velice tomu napomohl i dochovaný památník zdejší stanice. Nehledě na chybějící archivní materiály se dalo vytvořit porovnávání obou četnických stanic a tak vznikl vcelku jasný obrázek o rozdílnosti každodenního života četníků.

Při dokončování předkládané práce se objevily další otázky, které by si zasloužily odpovědi v samostatné studii nebo kvalifikační práci. Bylo by zajímavé zkoumat konkrétní kriminální činnost, která se v záznamech nevyskytuje vůbec, či pouze ve výjimečných případech. Jednalo by se například o hrozbu silícího nacismu ve 30. letech 20. století umocněnou blízkostí rakouských hranic. Dále by bylo možné sledovat fungování četnictva v době druhé Československé republiky a Protektorátu Čech a Moravy. Pokud by se podařilo nalézt prameny osobní povahy konkrétních četníků, mohla by vzniknout zajímavá práce s historicko-antropologickým zaměřením.

Seznam pramenů a literatury

Nevydané prameny

Státní okresní archiv Jindřichův Hradec,
fond Četnické stanice v okrese Jindřichův Hradec,
fond Archiv městečka Kunžak,
fond Archiv města Jindřichův Hradec.

Národní archiv Praha,
fond Zemské četnické velitelství Praha,
fond Generální velitel četnictva.

Vydané prameny

FARA, František, Četnické vzpomínky, Praha 2002.
GRONSKÝ, Ján (ed.), Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I. (1914-1945), Praha 2005.
Kalendář československého četnictva 1920-1938, Praha 1920-1937.
Kasární předpis, Praha 1924.

Literatura

BĚHALOVÁ, Štěpánka, Jindřichův Hradec: město nad Vajgarem, Jindřichův Hradec 2008.
BREBURDOVÁ, Miroslava, K historickému vývoji a písemnostem četnických stanic Čerčany a Červený újezd v 1. polovině 20. století, Bakalářská práce FF UK, Praha 2014.
DLOUHÝ, Michal, Století četnické kriminality: Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky, Cheb 2014.
DLOUHÝ, Michal, Četnické trampoty, Praha 2006.
KACETLOVÁ, Jaroslava, Četnictvo na cestě od monarchie k republice. Budování četnického sboru v Československu v letech 1918-1925, Disertační práce FF MU, Brno 2013.
KÁRNÍK, Zdeněk, České země v éře první republiky (1918-1938). Díl první: Vznik budování a zlatá léta republiky (1918-1929), Praha 2003.
KLEČACKÝ, Martin, Převzetí rakouského četnictva československým státem 1918-1919, Rigorózní práce FF UK, Praha 2011.

KLEČACKÝ, Martin, Generálmajor Václav Řezáč – četnickým důstojníkem z monarchie do republiky, in: Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků, která se uskutečnila ve dnech 18.-20. října 2012 v Muzeu Policie České republiky, Praha 2012.

KLEČACKÝ, Martin, Národní výbor a četnictvo: převzetí rakouského četnictva do služeb nového československého státu (1918-1920), Moderní dějiny 20, 2012, č. 2, s. 61-82.

KLIMEK, Antonín, Říjen 1918. Vznik Československa, Praha 1998.

KLIMEK, Antonín, Velké dějiny zemí Koruny české XIII. 1918-1929, Praha 2000.

KOBLASA, Pavel, Místopis Jindřichohradecka. Seznámení s krajem zlaté růže a Českou Kanadou, České Budějovice 2012.

KOLÁŘOVÁ, Ivana – KOLÁŘ, Ondřej, Sociální postavení příslušníků československého četnictva 1918-1939, Český časopis historický 113, 2015, s. 76-96.

KOLÁŘ, Ondřej, Státní pořádkové služby na Chebsku v době první Československé republiky, Praha 2016.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír, Dějiny policie a četnictva I. Habsburská monarchie (1526-1918), Praha 1997.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír, Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918-1939), Praha 1999.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír, Dějiny policie a četnictva III. Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939-1945), Praha 2001.

Malá československá encyklopedie I, Praha 1984.

Masarykův slovník naučný I, Praha 1925.

Ottův slovník naučný III, Praha 1863.

Ottův slovník naučný VI, Praha 1893.

Ottův slovník naučný XI, Praha 1897.

PETRÁŠ, René, Policie, četnictvo, správní přestupky, in: Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918-1938) a jejich místo ve střední Evropě, Praha 2010.

SUCHÝ, Miroslav, Historie vzdělávání u četnictva a policie Československé republiky, Bakalářská práce PF MU, Brno 2008.

UHLÍŘ, Lubomír, „Získat si vážnost obyvatelstva“. Vznik a vývoj rakouského četnictva, Dějiny a současnost 29, 2007, č. 9, s. 34-36.

UHLÍŘ, Lubomír, Dějiny evropských policejních sborů, Praha 2007.

Internetové zdroje

ROUBÍK, František, Pokusy o zřízení četnictva v Čechách, Sborník věd právních XXXIX, Praha 1939, s. 161-188. [online]. Dostupné z: <https://www.primaplana.cz/news/pokusy-o-zrizeni-cetnictva-v-cechach/>. [cit. 2018-07-15].

FRANC, Jan, 150 let četnictva a policie v Příbrami, Příbram 2016. [online]. Dostupné z: <http://www.bezpecnapribram.cz/data/9.pdf>. [cit. 2018-07-15]

§ 1 zákona č. 2/1918 Sbírky zákonů a nařízení. [online]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=788&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2018-07-15].

§ 1 zákona č. 299/1920 Sbírky zákonů a nařízení. [online]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1880&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2018-07-15].

Zákon č. 28/1928 Sbírky zákonů a nařízení. [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgi4f6mryfuya>. [cit. 2018-07-15].

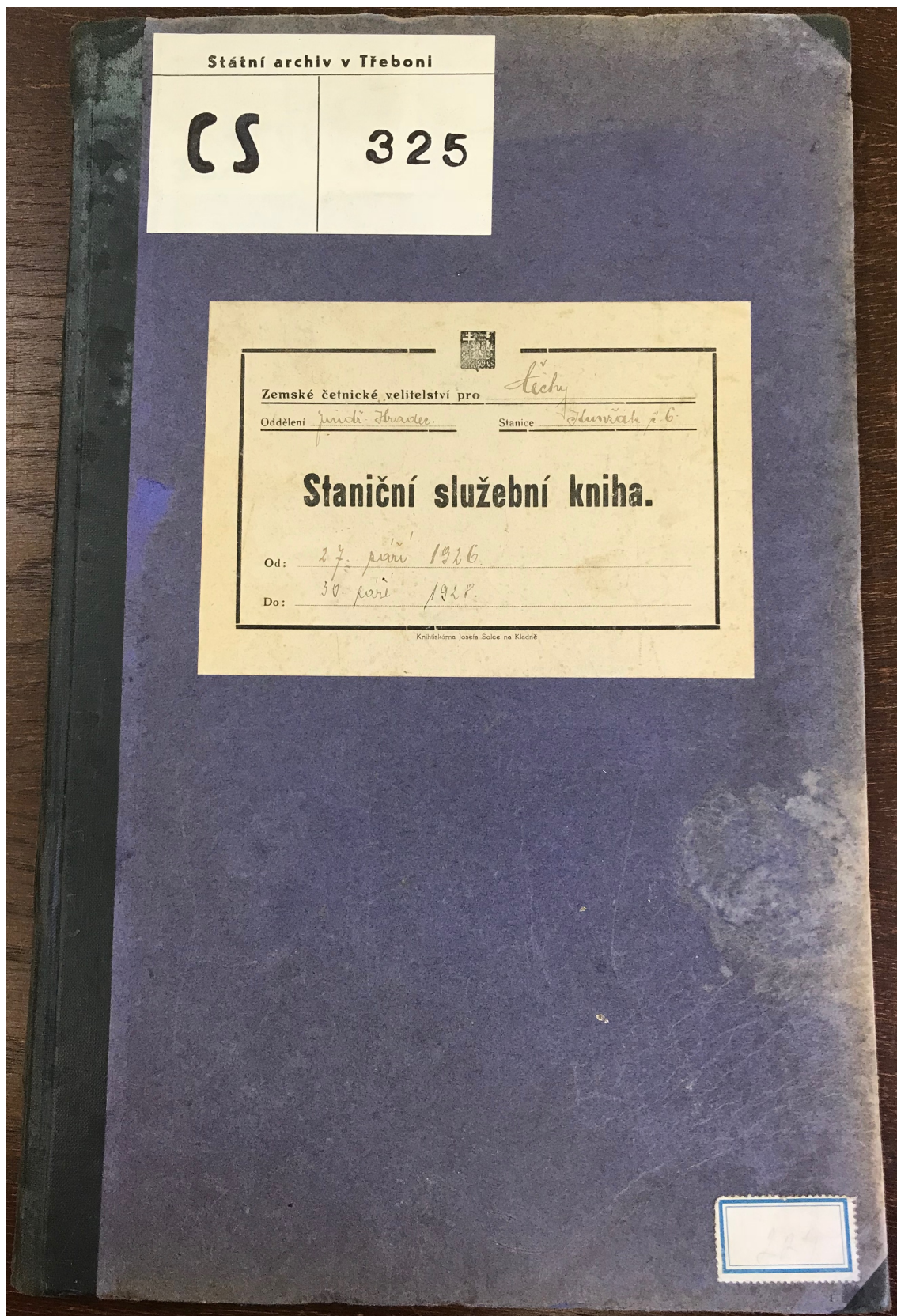
Zákon č. 299/1920 Sbírky zákonů a nařízení. [online]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1880&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>. [cit. 2018-07-15].

Zákon č. 28/1928 Sbírky zákonů a nařízení. [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgi4f6mryfuya>. [cit. 2018-07-15].

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Staniční služební kniha, přední desky. (SOkA Jindřichův Hradec, f. Četnické stanice v okrese Jindřichův Hradec, kniha č. 325, přední desky).
- Příloha č. 2 Staniční služební kniha, předepsané služby. (SOkA Jindřichův Hradec, f. Četnické stanice v okrese Jindřichův Hradec, kniha č. 325, den a druh služby od 14. do 25. října).
- Příloha č. 3 Staniční služební kniha, zápis o vykonané službě. (SOkA Jindřichův Hradec, f. Četnické stanice v okrese Jindřichův Hradec, kniha č. 325, údaje o návratu a o úspěchu ve službě od 14. do 22. října).
- Příloha č. 4 Památník četnické stanice v Kunžaku, přední desky. (SOkA Jindřichův Hradec, f. Četnické stanice v okrese Jindřichův Hradec, kniha č. 330, Památník četnické stanice v Kunžaku 1918-1948, přední desky).
- Příloha č. 5 Vnitřní členění památníku. (SOkA Jindřichův Hradec, f. Četnické stanice v okrese Jindřichův Hradec, kniha č. 330, Památník četnické stanice v Kunžaku 1918-1948, V. Důležité události).
- Příloha č. 6 Záznam ze dne 29. října 1918. (SOkA Jindřichův Hradec, f. Četnické stanice v okrese Jindřichův Hradec, kniha č. 330, Památník četnické stanice v Kunžaku 1918-1948, V. Důležité události ze dne 29.10.1918).
- Příloha č. 7 Českoslovenští četníci. (Michal DLOUHÝ, Století četnické kriminalistiky: Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky, Cheb 2014, s. 155).

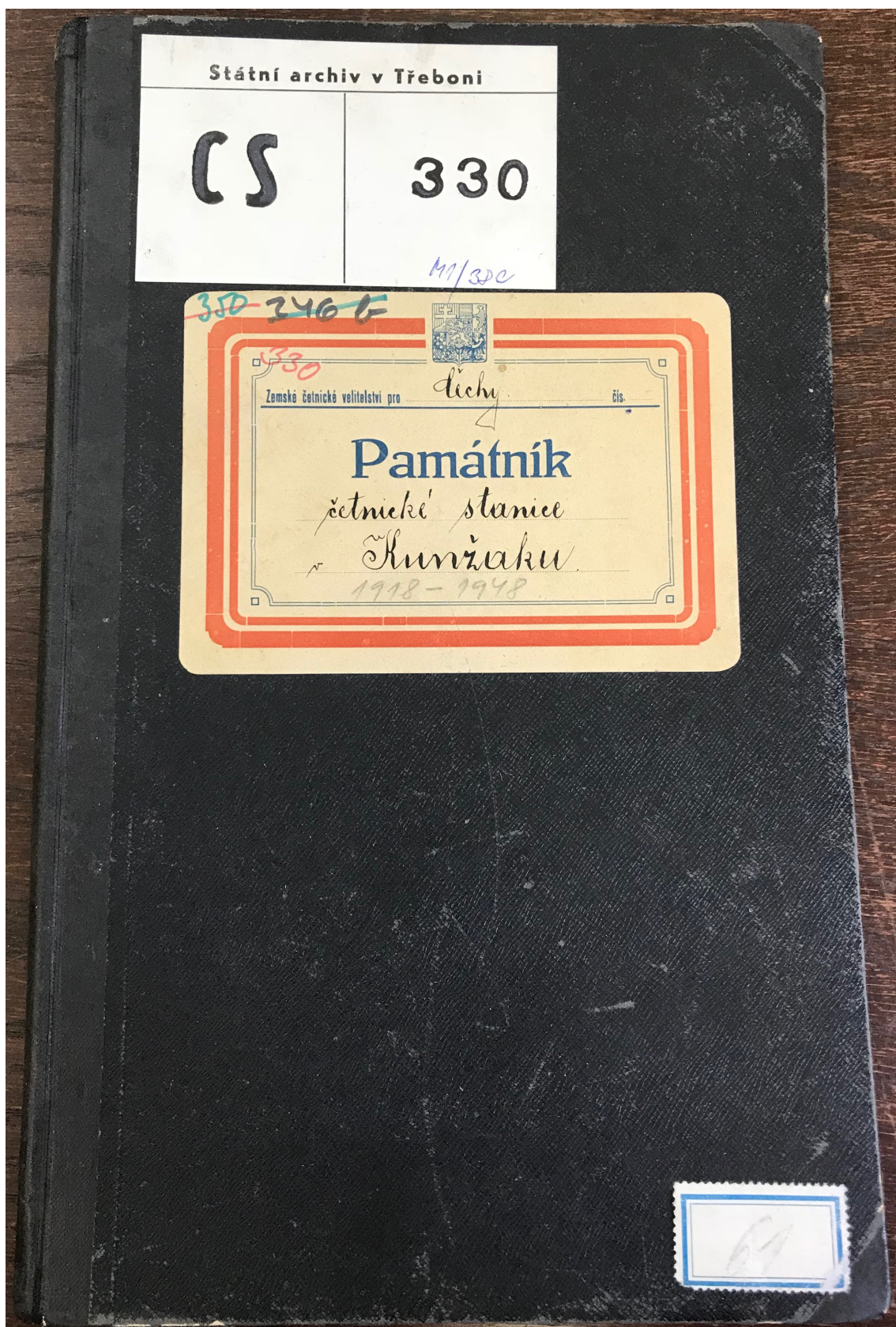
Příloha č. 1 – Staniční služební kniha, přední desky.

Příloha č. 4 – Památník četnické stanice v Kunžaku, přední desky.

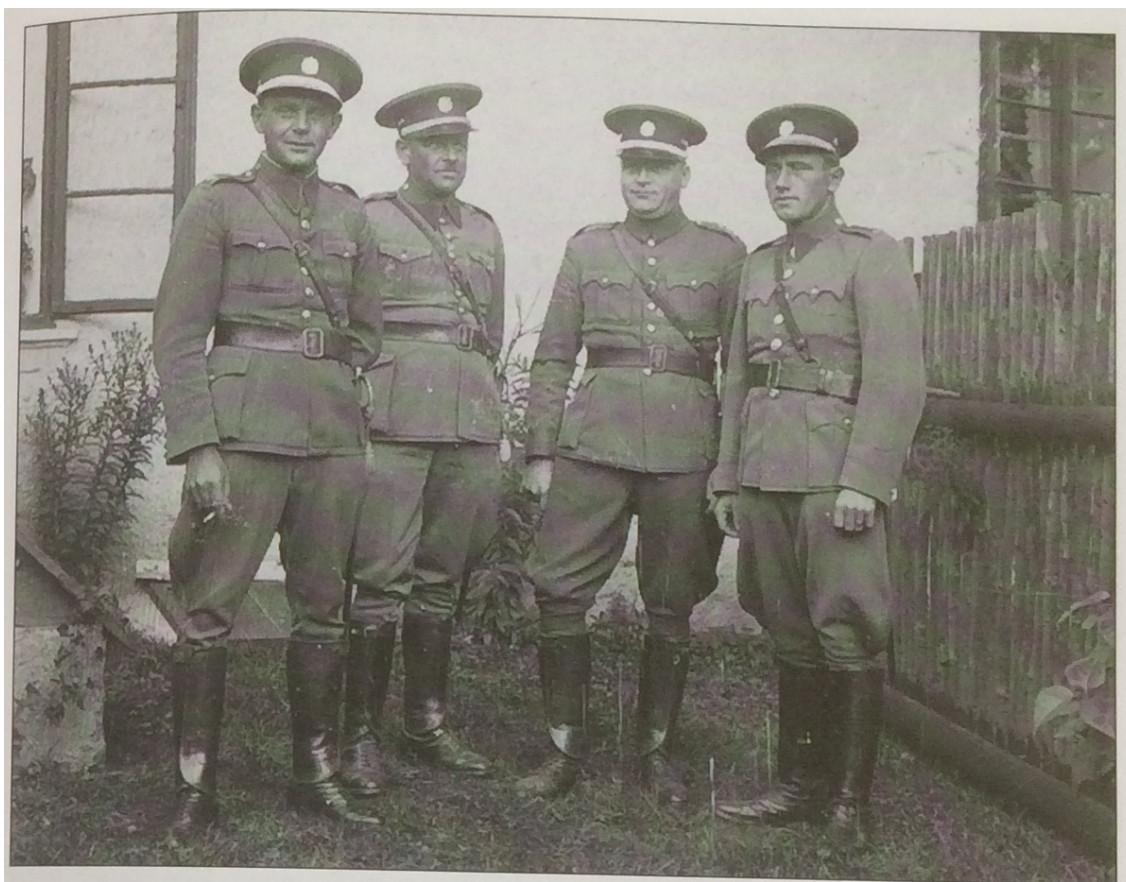

Příloha č. 6 – Záznam ze dne 29. října 1918.

Datum	Krátké vylíčení události
29./10.1918.	<p><u>Události při státním převratě roku 1918.</u></p> <p>Zpráva o státním převratu došla do Tlumácka dne 29. října 1918.</p> <p>Vás ledkem této zprávy, sešlo se městské paspár- telstvo ke všeobecní schůzi, na spolupráci působící společně a jiných korporací, kteráťto schůze měla radostný a buřilný průběh; po skončení schůze bylo obyvatelem Tlumácka nepochybně o samostatnosti národa československého - kteráťto práva byla s velkým jasněm přijata - a lid byl pyš- ný na společné věci pro svůj vlastní stát.</p> <p>V Tlumácku byl ihned vytvořen místní národní výbor, sestávající se působící všech veslov lidí, který pečoval o to, by pořádek a klid nebyl nikde po- rušen a aby obyvatelem bylo přiměřeně působ- ováno pobavování.</p> <p>Oslava státní samostatnosti byla v Tlum- ácku ve dnech 29. a 30. října 1918, kteráťto oslavy připadly se všemi veslov obyvatelem a pořádek nebyl nikde porušen.</p> <p>V ostatních veslových obvodech přijata byla zpráva o státním převratu s jasněm a oslavou, v veslových obvodech - v Lomcích, Tlumku a Hospřízi - byla tato zpráva všude přijata chladně a obyvatelem těchto obcí naučeno vyčkavací sta- novisko jako věci státní samostatnosti tak i oby- vatelstvu české národnosti a nevěřícímu se řádkovým projevům ani pro ani proti státu.</p>

Příloha č. 7 – Českoslovenští četníci.

Osazenstvo četnické stanice.